

Oplegvel Collegebesluit

Portefeuille J. Nieuwenburg
Auteur Dhr. J.J.J. Appelman
Telefoon 5113445 E-mail: j.appelman@haarlem.nl
STZ/EC Reg.nr 2012/28958
Te kopiëren: bijlage Ec. Agenda 2012-2016 (Ec. monitor 2010-2011 digitaal ter inzage)
B & W-vergadering van 7 februari 2012

Onderwerp

Economische Agenda 2012-2016 'Haarlem vitaal en ondernemend'

DOEL: Besluiten

Het vaststellen van de Economische Agenda 2012-2016 is een bevoegdheid van het College.

B&W

1. Het college besluit in te stemmen met de Economische Agenda 2012-2016;
2. Dit besluit heeft geen extra financiële consequenties; de met de uitvoering van de Economische Agenda 2012-2016 gemoeide kosten worden gedekt uit de in programmabegroting 2012-2016 voor programmaliijn 6 gereserveerde middelen;
3. De betrokkenen ontvangen daags na besluitvorming informatie over dit besluit; de media krijgen een persbericht;
4. Het besluit van het college wordt ter informatie gestuurd aan de commissie Ontwikkeling.

Collegebesluit

Onderwerp: Economische Agenda 2012-2016 'Haarlem vitaal en ondernemend'
Reg. Nummer: STZ/EC 2012/28958

1. Inleiding

In april 2007 is de 'Economische Agenda 2007-2010' vastgesteld om bij te dragen aan een gezonde Haarlemse economie. Op basis van het coalitieakkoord 2010-2014 zijn in de programmabegroting 2011-2015 nieuwe economische accenten zoals duurzaamheid, arbeidsmarkt en de rol van Haarlem in de Metropoolregio Amsterdam vastgelegd. Naar aanleiding van de vaststelling van de programmabegroting 2011-2015 zijn de partners in de stad uitgenodigd om te reageren op deze accenten. Op basis van deze participatie zijn de contouren van een nieuwe economische agenda besproken met de raadsleden in een raadsmarkt en is naar aanleiding hiervan een nieuwe economische agenda 2012-2016 samengesteld.

2. Besluitpunten college

1. Het college besluit in te stemmen met de Economische Agenda 2012-2016;
2. Dit besluit heeft geen extra financiële consequenties; de met de uitvoering van de Economische Agenda gemoeide kosten worden gedekt uit de in programmabegroting 2012-2016 voor programmalijn 6 gereserveerde middelen;
3. De betrokkenen ontvangen daags na besluitvorming informatie over dit besluit; de media krijgen een persbericht;
4. Het besluit van het college wordt ter informatie gestuurd aan de commissie Ontwikkeling.

3. Beoogd resultaat

Met de vaststelling van de nieuwe Economische Agenda met de focus op de groeikansen bij de topsectoren in Haarlem en een arbeidsmarkt die op deze topsectoren aansluit wordt een voor de partners in de stad heldere koers uitgezet die bijdraagt aan een gezonde en duurzame Haarlemse economie. Hierdoor kan Haarlem, als centrumstad in de westkant van de Metropoolregio Amsterdam, een bijdrage leveren aan de versterking van de (internationale) concurrentiepositie van de Metropoolregio Amsterdam, zodat deze tot de top 5 van Europese metropoolregio's blijft behoren.

4. Argumenten

Gezond houden van de Haarlemse economie

Uit de laatste recessie-monitor in het 3^e kwartaal 2011 blijkt dat Haarlem goed uit de kredietcrisis is gekomen. Maar net als de stad Haarlem is ook de Economische Agenda nooit af en bedreigingen liggen op de loer als de kansen voor het gezond houden van de Haarlemse economie niet gepakt worden.

Brede draagvlakmeting voor de Economische Agenda

De 'Economische Agenda 2012-2016' is tot stand gekomen na consultatie van een groot aantal betrokkenen vanuit het georganiseerd bedrijfsleven. In de afgelopen periode is de Economische Agenda besproken in het stedelijk bedrijfslevenoverleg (Kamer van Koophandel en werkgeversorganisaties VNO-NCW, MKB), de regiocommissie Zuid-Kennemerland van de Kamer van Koophandel, de

regiocommissie Zuid-Kennemerland van het VNO-NCW, de Centrum Management Groep (Binnenstad), de Industrie Kring Haarlem (Waarderpolder), de Expert Groep Economie Schalkwijk (EGES), het Platform Arbeidsmarkt en Onderwijs regio Zuid Kennemerland en het Innovatie Platform Haarlem.

Draagvlak voor de Economische Agenda

Het betrekken van het Haarlemse georganiseerde bedrijfsleven leert dat de gemeente met de versterking van de Haarlemse economie op de goede weg is. De gemeentelijke visie op het beleidsterrein economie wordt door hen gedeeld.

Draagvlak voor de versterking van de regionale samenwerking

Het college zet in op versterking van de regionale samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam en dan met name naast die in Zuid-Kennemerland ook met de Haarlemmermeer en de IJmond als onderdeel van de Westflank van de Metropoolregio Amsterdam. Deze inzet wordt door het georganiseerd bedrijfsleven ondersteund.

Versterking van de profilering van Haarlem en de regio

Er is behoefte bij het georganiseerd bedrijfsleven aan een duidelijker profilering van Haarlem als centrumstad van de Westkant in de Metropoolregio Amsterdam en die van de regio Zuid-Kennemerland. In de Economische Agenda is een duidelijker profilering van Haarlem opgenomen. Voor de regio Zuid-kennemerland wordt een regionale Economische Visie opgesteld.

Integraliteit van de uitvoering van de Economische Agenda

Haarlem ondersteunt het verzoek van onze partners voor blijvende aandacht voor een integraal economisch beleid op regionale schaal. De Haarlemse economie wordt immers ook versterkt door een toekomstbestendige regionale woningmarkt en toekomstbestendige regionale bereikbaarheid. In het door de Atlas voor gemeenten uitgebrachte onderzoek voor de kansen voor Haarlem 2020 wordt deze integraliteit nog eens bevestigd. Meer bedrijven en banen in Haarlem leveren niet alleen een beter woonklimaat op maar ook een betere bereikbaarheid door minder uitgaande pendel. Met de combinatie van investeringen in het woon- en werkklimaat en de bereikbaarheid wordt naar verwachting voorkomen dat Haarlem in het komende decennium haar grote aantrekkingskracht en economische vitaliteit verliest.

Samenwerking met georganiseerd bedrijfsleven bij uitvoering

Om uitvoering van de Economische Agenda te garanderen is samenwerking met het (georganiseerd) bedrijfsleven van groot belang. Om deze samenwerking te bewerkstelligen is met het georganiseerd bedrijfsleven - de Kamer van Koophandel, VNO-NCW en het MKB – een stedelijk bedrijfslevenoverleg afgesproken, dat wordt voorgezeten door de verantwoordelijk portefeuillehouder economie. Dit stedelijk bedrijfslevenoverleg is bedoeld om met de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven te sturen op uitvoering van de Economische Agenda, het volgen van de Haarlemse economie via de economische recessiemonitor en voorstellen uit te brengen om de Economische Agenda- zo nodig tussentijds- bij te stellen.

5. Kanttekeningen

Haarlem kan het niet alleen

Een ondernemende en vitale stad wordt maar in beperkte mate door de overheid die meer faciliterend is- gerealiseerd. Het zal de kunst zijn om, binnen de krimpende financiële ruimte en een beperkte formatie, de ambities toch waar te maken. Samen denken en samen werken door de gemeente met partners in de stad en de regio is daarbij van cruciaal belang. Het zijn met name de bedrijven die zorgen voor economische groei en werkgelegenheid. Daarom is aan de partners in de stad gevraagd of zij zich in de 'Economische agenda 2012-2016' herkennen en welke rol zij willen en kunnen spelen bij het realiseren van de Haarlemse economische ambities. Dit past in de bestuursstijl van het college die recht doet aan eigen initiatief, invloed, participatie en inspraak van ondernemers en organisaties. In de samen met de partners nog op te stellen uitvoeringsprogramma's worden hier in 2012 afspraken over gemaakt.

Monitoring

Jaarlijks zal de voortgang van de economische agenda gemonitord worden om zo nodig tot bijstellingen te komen.

6. Uitvoering

Onze partners hebben het standpunt onderschreven dat een helder uitvoeringsprogramma van de Economische Agenda onmisbaar is. Daar zullen wij gevolg aan geven door samen met de partners op te stellen en uit te voeren uitvoeringsprogramma's. Voor de Waarderpolder is inmiddels een uitvoeringsprogramma in de vorm van een convenant 2011-2015 vastgesteld. Voor de twee andere economische clusters, de Binnenstad en Schalkwijk, zal in 2012 eveneens een uitvoeringsprogramma worden opgesteld. Deze uitvoeringsprogramma's zullen in afzonderlijke deelbesluiten worden vastgesteld.

7. Bijlagen

- De Economische Agenda 2012-2016 'Haarlem vitaal en ondernemend'
- De Economische Monitor 2010-2011 (digitaal ter inzage)

Het college van burgemeester en wethouders,

de secretaris

de burgemeester

De Economische Agenda 2012-2016 Haarlem, vitaal en ondernemend

“Het is de kunst om door de bedreigingen van nu heen te kijken en het vizier te richten op een metropoolregio in 2040 met 400.000 nieuwe inwoners en 200.000 nieuwe banen vol nieuwe kansen. Ook voor Haarlem. Een goed werkklimaat en woonklimaat versterken elkaar en de bereikbaarheid van Haarlem” Wethouder Economische Zaken Jan Nieuwenburg.

Haarlem doet het goed als ondernemerstad, maar de stad wil wel doorgroeien. De economische beleidsagenda van de gemeente borduurt voort op succesvolle uitvoering van de speerpunten van versterking van de zakelijke dienstverlening en toeristische aantrekkingskracht uit de toekomstvisie van Haarlem, maar legt de accenten nu net even anders. De nieuwe Economische Agenda benadrukt de groeimogelijkheden bij de topsectoren in de stad: toerisme, creatieve industrie, zakelijke dienstverlening en zorg. Dat vergt uiteraard een arbeidsmarkt die daarop aansluit. Zo zorgt een duidelijke koers voor de partners voor een gezonde en duurzame plaatselijke economie. Als centrumstad in de westkant van de Metropoolregio Amsterdam draagt Haarlem bij aan een sterkere concurrentiepositie zodat deze regio tot de top vijf van Europese metropoolregio's blijft behoren.

De metropoolregio Amsterdam presteert door de groei in de topsectoren economisch beter dan de rest van Nederland.

Toeristenstad, voorzieningenstad, werkstad, woonstad

Haarlem trekt veel toeristische en zakelijke bezoekers en biedt bovendien voorzieningen voor de hele regio op het gebied van wonen, zorg, onderwijs, werken, winkelen en uitgaan. Elke dag komen 34.500 inwoners uit de regio naar Haarlem om er te werken, terwijl er nu 40.000 Haarlemmers buiten de stad werken. Ten opzichte van 1998 toen er 33.400 Haarlemmers buiten Haarlem werkten is het uitgaande woon- werkverkeer met 6.600 werkers gestegen. Haarlem heeft de omgeving dus nodig en andersom. Voor behoud van welzijn, welvaart, werkgelegenheid en duurzame economische groei, voor de voorzieningen en om te recreëren in de prachtige natuur.

Nieuwe banen, nieuwe inwoners, nieuwe kansen

Met 375.000 inwoners en 150.000 banen draagt de westkant van de metropoolregio met Haarlem als centrumstad bij aan een sterkere concurrentiepositie van de Metropoolregio Amsterdam. Nationaal scoort de economie van de metropoolregio hoog maar ook internationaal met een positie binnen de top vijf van Europa. Het is dan ook de kunst om door de economische bedreigingen van nu heen te kijken en het vizier te richten op een metropoolregio in 2040 met 400.000 nieuwe inwoners en 200.000 nieuwe banen vol nieuwe kansen, ook voor Haarlem.

Haarlem onderscheidt zich op veel fronten van Amsterdam. Zo beschikt de stad met de Waarderpolder over een eersteklas en duurzaam bedrijventerrein, en biedt ook het historische centrum werk aan mensen uit de hele regio. Maar zo'n 40.000 hoogopgeleide Haarlemmers die een baan buiten de stad hebben, zouden veel liever dichterbij huis werken. Daarmee presenteert de stad zich als aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven die te maken krijgen met een krappe arbeidsmarkt.

Sterker economisch beleid

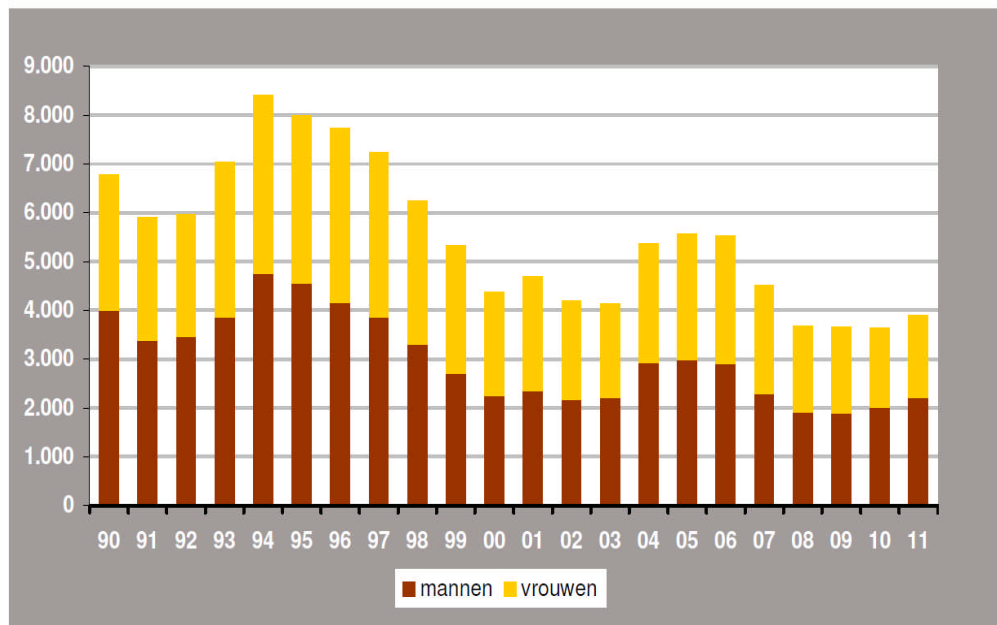
Haarlem heeft een relatief hoogopgeleide beroepsbevolking met een hoge arbeidsparticipatie en sterke economische sectoren zoals zakelijke dienstverlening, toerisme, gezondheidszorg en creatieve industrie. Tussen 2001 en 2010 leverden al die aspecten samen 1300 nieuwe banen en 1200 nieuwe bedrijven op. Maar desondanks ondervond ook Haarlem in 2010 de gevolgen van de economische crisis: het aantal banen en bedrijven liep terug en de economische groei bleef achter bij het landelijk gemiddelde. Bezuinigingen van de (semi)overheid leiden tot minder banen in deze sector. Een sterker economisch klimaat en meer ruimte voor het bedrijfsleven is noodzakelijk om ook op langere termijn voldoende werkgelegenheid in Haarlem te kunnen garanderen. Gezien de economische vooruitzichten is het doel op korte termijn vooral behoud van het aantal banen en uitbreiding op de langere termijn.

<p>Werk, ondernemerschap en een open blik voor innovatie zijn de motor van emancipatie en ontwikkeling en dragen zo bij aan de economie binnen de stadsgrenzen én in de regio.</p>
--

Werkgelegenheid

Hoewel werkgelegenheid binnen de stadsgrenzen én in de regio het belangrijkste streven is, is het niet de taak van de overheid om die te creëren. Sterker: de lokale overheid heeft daarvoor maar heel beperkt mogelijkheden. Maar zo'n overheid kan groei van de werkgelegenheid wel stimuleren, bijvoorbeeld door te zorgen voor een optimaal ondernemingsklimaat. Dat is een absolute voorwaarde voor economische groei en innovatie en dus voor meer werkgelegenheid, en het geeft de plaatselijke economie voldoende veerkracht om zich te kunnen blijven ontwikkelen.

Werkloosheid in Haarlem naar geslacht, 1990-2011

Bron: UWV

Haarlemse werkloosheid laagste van vergelijkbare gemeenten

Rol van de gemeente

Niet alleen een goede gemeentelijke dienstverlening trekt bedrijven naar de stad. De gemeente levert ook een bijdrage aan de Haarlemse economie met ruimtelijke voorzieningen voor bedrijfsvestiging, door te zorgen voor voldoende schoolgebouwen, een prettig woonklimaat voor werknemers, veilige en schone openbare ruimte, voldoende parkeergelegenheid en een goede bereikbaarheid en een sterke toeristische sector. En bovendien: door inzicht te geven in lange termijn ontwikkelingen en de partners met elkaar en met de stad te verbinden. Dat maakt Haarlem tot een vitale stad.

Duurzame economische groei

Wil Haarlem in 2030 klimaatneutraal zijn, dan is het noodzakelijk dat bedrijven daarin meehelpen. Dat uitgangspunt is vastgelegd in de kadernota Haarlem Duurzaam. Het is net zo essentieel als een energieneutrale Metropoolregio Amsterdam in 2040. Meer banen in de Haarlemse topsectoren vermindert de uitgaande pendel van het woon-werkverkeer. Door herstructurering en (her)ontwikkeling van bedrijfsterreinen, en door bedrijfs- en kantoorpanden in te richten op het nieuwe werken worden de schaarse ruimte en energie in Haarlem efficiënter gebruikt. Haarlem bevordert de uitwisseling van kennis en innovatie met het innovatieplatform. Dat leidt tot een steviger concurrentiepositie van het Haarlemse bedrijfsleven, waardoor het een betere garantie biedt op een duurzame toekomst.

De resultaten in 2016

Meer banen in de topsectoren

Gezien de effecten van de krediet- en eurocrisis is het zaak op korte termijn het aantal banen te behouden en op termijn uit te breiden. In 2016 moet de banengroei gelijk zijn aan het Nederlands gemiddelde over 2012-2016 door ruimte voor meer banen in de topsectoren: het toerisme, de creatieve industrie, de zakelijke dienstverlening en de zorg.

Concurrerend ondernemingsklimaat

In 2016 wil Haarlem een rapportcijfer van ondernemers over het ondernemingsklimaat dat gelijk is aan het gemiddelde niveau van de 32 grootste Nederlandse gemeenten. Dus over vier jaar:

- is de gemeentelijke dienstverlening op orde door meer (digitale) service, minder regels en een goed relatiebeheer.
- spelen we actief in op de krappe arbeidsmarkt door arbeidsparticipatie en meer ondernemerschap te stimuleren en te zorgen voor een betere aansluiting van onderwijs op de markt.
- heeft het bedrijfsleven een betere concurrentiepositie door innovatie en kennisuitwisseling.
- is de stad beter bereikbaar voor bezoekers en bedrijven.

Meer bezoekers

Haarlem wil meer bezoekers, die langer in de stad blijven en er meer besteden. De ambitie is in 2016 50.000 extra boven de 1,2 miljoen aan zakelijke en toeristische bezoekers per jaar te trekken door Haarlem voor toeristen en zakelijke bezoekers van bedrijven en aan congressen nog aantrekkelijker te maken. Met een gevarieerder winkelaanbod, een betere bereikbaarheid en een krachtiger promotie van Haarlem als cultuur- en evenementenstad.

Kansrijke clusters

Om onze internationale concurrentiepositie te versterken, noemt de Economische Agenda van de Metropoolregio Amsterdam toerisme en congressen, creatieve industrie, zakelijke dienstverlening, handel en logistiek, ICT en de voedsel- en bloemenindustrie als kansrijke clusters. Kansrijke clusters in Haarlem zijn toerisme en congressen, creatieve industrie, zakelijke dienstverlening én de zorgsector.

Banenmotor

De zakelijke dienstverlening en creatieve bedrijvigheid bleken succesvolle speerpunten uit de toekomstvisie, want ze werden dé banenmotor in Haarlem. Waren er in 1985 in deze branche 4000 banen te vergeven, nu zijn dat er 11.000. De zakelijke en creatieve dienstverlening kan op termijn groeien naar 18.000 banen. De zorgsector – met 7500 banen nu – verwacht door de vergrijzing een groei van 3500 banen. De vergrijzing zorgt ook voor een stijgende vraag en dus meer banen in de toeristensector.

Groei in Waarderpolder, binnenstad of Schalkwijk

Bedrijventerrein De Waarderpolder heeft met inachtneming van milieumaatregelen voldoende ruimte voor een banengroei van 14.000 naar 20.000. Ook de binnenstad en Schalkwijk bieden genoeg ruimte voor banengroei in de Haarlemse topsectoren. De creatieve bedrijvigheid kan lege bedrijfsgebouwen tijdelijk of permanent gebruiken voor uitbreiding, terwijl in bestaande kantoorgebouwen duurzame concepten zoals het nieuwe werken worden gestimuleerd. De uitvoeringsstrategie 2010-2040 voor het up to date houden van kantoren- en bedrijfslocaties is vastgesteld en wordt in overleg met het Platform bedrijven en kantoren van de Metropoolregio Amsterdam de komende jaren regionaal uitgevoerd.

Oordeel indicatoren ondernemingsklimaat Haarlem, 2005-2010

	2005	2010	ontwikkeling
Algemeen oordeel ondernemingsklimaat Haarlem	6,3	6,6	0,3
Fysieke indicatoren			
Beschikbare ruimte voor bedrijven	6,3	6,7	0,4
Bereikbaarheid per auto	6,6	6,9	0,3
Parkeermogelijkheden	5,9	6,3	0,4
Bereikbaarheid per openbaar vervoer	6,6	6,8	0,2
Veiligheid omgeving bedrijfspand	6,6	6,7	0,1
Staat van de openbare ruimte	6,5	6,7	0,2
Ontw. en herstructurering bedrijfslocaties	5,8	6,5	0,7
Oordeel ondernemingsklimaat Haarlem Niet fysieke indicatoren			
Startersbeleid	6,1	6,3	0,2
Promotie- en acquisitiebeleid	5,9	5,9	=
Arbeidsmarktbeleid	6,0	6,4	0,4
Kwaliteit gemeentelijk dienstverlening	5,5	5,8	0,3
Duidelijkheid gemeentelijke organisatie	5,7	6,0	0,3
Duidelijkheid gemeentelijk beleid/regelgeving	5,8	5,7	-0,1
Aandacht voor verbeteren ondernemingsklimaat	5,3	5,8	0,5

Bron: Ministerie E.Z., L. en I.

Hoewel het rapportcijfer van het ondernemingsklimaat in Haarlem van een 6,3 in 2005 steeg naar een 6,6 in 2010 ligt de waardering nog niet op het gemiddelde van 6,8 van de 32 grootste Nederlandse gemeenten.

Op de fysieke factoren scoort Haarlem goed, op andere factoren moet het beter. Daar is dan ook in 2011 een begin mee gemaakt, vooral rond de gemeentelijke dienstverlening, regelgeving en promotie (digitale portal).

Concurrerend ondernemingsklimaat

Om in 2016 op het gemiddelde van de 32 grootste gemeenten uit te komen, hebben we afspraken met onze partners gemaakt. Zo brengen we de gemeentelijke dienstverlening op orde door nog betere (digitale) service, minder regels en een goed relatiebeheer.

De gemeente stelde accountmanagers aan en richtte een ondernemersloket in speciaal voor ondernemers. De Kamer van Koophandel heeft haar ondernemersloket aan de Nassaulaan vernieuwd, waardoor Haarlemse ondernemers minder naar het hoofdkantoor in Amsterdam worden doorverwezen. Deze twee loketten gaan meer samenwerken om de dienstverlening voor de Haarlemse ondernemer te vergroten.

Minder regels, meer service

De Kadernota 'Minder regels, meer service 2010-2014' moet het aantal regels voor ondernemers verkleinen. Er zijn inmiddels vergunningen afgeschaft en vergunningstelsels zijn omgezet in algemene regels, al dan niet met meldingsplicht. Het gaat om terrassen, uitstallingen, splitsing, innemen openbare grond, reclame, openbreken van de openbare weg en gevelreiniging. Voor een aantal onderwerpen is al nieuw beleid opgesteld of het wordt voorbereid. De gemeente wil het Haarlemse georganiseerde bedrijfsleven bovendien nog intensiever bij de uitvoering betrekken.

Regionale en lokale samenwerking

De gemeente heeft veel contact met het georganiseerde bedrijfsleven, maar ook de portefeuillehouders gingen vaker bij de grotere bedrijven op bezoek. Met het centrummanagement in de binnenstad loopt Haarlem voorop in Nederland. De Waarderpolder is het beste geherstructureerde bedrijventerrein van Nederland geworden door de intensieve samenwerking met de Industrie Kring Haarlem. Het College wil niet alleen de regionale samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam versterken, maar ook die in Zuid-Kennemerland en met Haarlemmermeer en IJmond. Ten slotte moet deelname aan de G32 de positie van de stad regionaal en landelijk verdiepen.

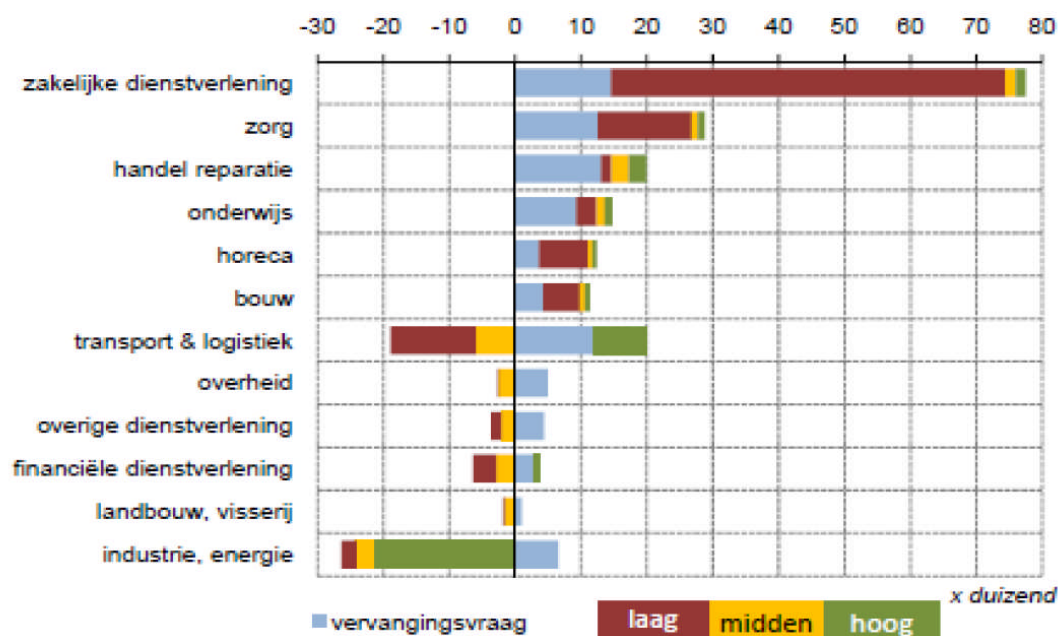
De recente ontwikkelingen rond de metropoolregio, de beoogde opheffing van de stadsregio, de introductie van een infrastructuur-autoriteit, de as Amsterdam-Utrecht en de taken van de provincies Noord-Holland, Flevoland en Utrecht maken een goede, strategische positionering van Haarlem en de regio nog belangrijker.

Krappe arbeidsmarkt in de metropoolregio Amsterdam

Door de extra ruimte voor banen in de topsectoren en door de toenemende vergrijzing hebben de Haarlemse werkgevers meer werknemers nodig. Dat geldt ook voor de Metropoolregio Amsterdam, waar Haarlem deel van uitmaakt.

Zoals blijkt uit de grafiek hieronder komen sinds 2009 tot en met 2015 bijna 90.000 banen vrij in de Metropoolregio Amsterdam door werknemers die met pensioen gaan. In de zakelijke dienstverlening moeten zo'n 15.000 banen vervuld worden, in de handel 13.000, in de zorg 12.000 en in de transportsector 12.000. Er zijn niet alleen extra werknemers nodig om de banen van de gepensioneerden in te vullen (de vervangingsvraag), maar ook zijn er meer mensen nodig om te voldoen aan de economische groei (de uitbreidingsvraag). De uitbreidingsvraag is afhankelijk van een laag, middelmatig of hoog groeiscenario in de metropoolregio. De metropoolregio Amsterdam presteert door de groei in de topsectoren economisch beter dan de rest van Nederland.

Extra vraag naar arbeid in de metropoolregio, 2009-2015

Bron: SEO Economisch Onderzoek

Een sterke arbeidsmarkt

Een sterke arbeidsmarkt betekent meer mensen aan de slag, een betere aansluiting van het onderwijs op de markt en meer ondernemerschap.

Door meer ondernemerschap neemt de flexibiliteit in de arbeidsmarkt toe, wat vooral bij een krappe arbeidsmarkt van belang is. Met 1.200 nieuwe ondernemers tussen 2001 en 2010 komt Haarlem nu uit op ruim 11.000 ondernemers. Om het startend ondernemerschap verder te stimuleren wordt het vastgestelde programma bedrijfsverzamelgebouwen en broedplaatsen 2011-2015 uitgevoerd. In 2012 wordt een regionale netwerkbijeenkomst voor zelfstandigen zonder personeel (zzp-ers) georganiseerd.

In 2012 stelt de gemeente samen met de partners in de stad een arbeidsmarktagenda vast met als uitgangspunt om maximaal gebruik te maken van het arbeidspotentieel: van iedereen dus, van jong tot oud en van hoog- tot laagopgeleid. In de Wet werken naar vermogen, die in 2013 van kracht wordt, legt het Rijk daarvoor nadrukkelijk een taak weg voor gemeente en werkgevers.

Kansrijke werkplekken voor mensen met een beperking

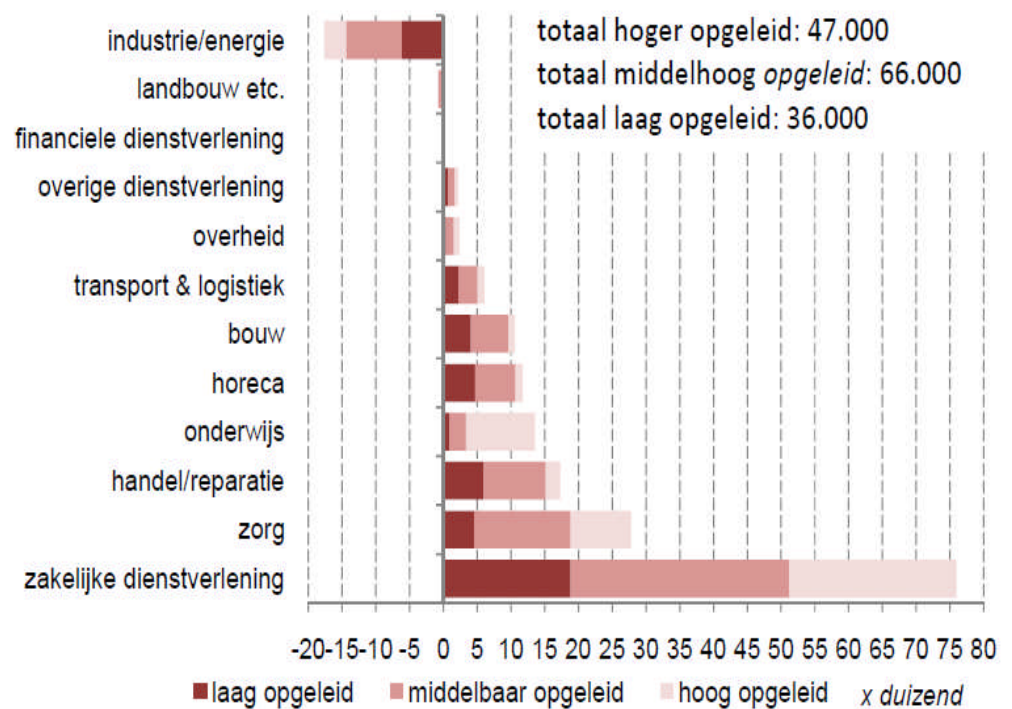
De verrassende cadeauwinkel 'De Wereld van Jansje' in de Grote Houtstraat 45 heeft een prachtige collectie duurzame producten uit de hele wereld. Achter elk product schuilt een verhaal. Maar ook het concept is spraakmakend, het is meer dan een winkel. Betrokken en goed opgeleide medewerkers met een beperking heten de klanten welkom. Zij vinden bij Jansje een kansrijke werkplek om midden in de samenleving te staan en hun talenten en mogelijkheden te ontwikkelen.

'De Wereld van Jansje': iedereen doet mee.

De markt vraagt goed opgeleide werkers in de Metropoolregio Amsterdam

Figuur 4.9 Vraag naar arbeid 2010-2015 per sector, naar onderwijsniveau (middenscenario)

Onderwijs en onderzoek op marktvraag afgestemd

Het Platform Arbeidsmarkt en Onderwijs Zuid-Kennemerland gaat meer samenwerken met het bedrijfsleven en het onderwijs aan de westkant van de Metropoolregio Amsterdam. Ondernemers kunnen zich daardoor op scholen presenteren en leerlingen krijgen makkelijker contact met ondernemers voor stages en leerwerkplekken. Dat levert een betere aansluiting op van het onderwijs op de eisen van de markt. De gemeente geeft het voorbeeld met tachtig stageplaatsen per jaar.

De Amsterdam Economic Board van de Metropoolregio Amsterdam (de Board) wil het kennis- en innovatieniveau van de bedrijven in de metropoolregio, en dus ook in Haarlem, bevorderen door een intensievere samenwerking tussen ondernemers, overheden en opleidingsinstellingen (de 3 O's) op het gebied van onderzoek. Inmiddels is de kennis- en innovatieagenda door de Metropoolregio Amsterdam vastgesteld. In het Regionaal Economisch Overleg Zuid Kennemerland (REO3) wordt de regionale samenwerking van overheden maar nu ook met vertegenwoordigers van opleidingsinstellingen naast die van de ondernemers (de 3 O's) vanaf 2012 voortgezet. In 2012 wordt het kennis- en innovatie uitvoeringsprogramma 2012-2014 met thema's als het nieuwe werken en doelmatig leren voor de regionale topsectoren in Zuid Kennemerland in de REO3 vastgesteld.

Het Figuee Innovatie Theater in de Waarderpolder is een innovatiebroedplaats in de Metropoolregio Amsterdam. Het wil een belangrijke, structurele impuls geven aan de economische positie van de metropoolregio, met de nadruk op leren, werken & wonen en zorg. Het theater werkt nauw samen met partners die inzien dat succes in deze tijd vraagt om een nieuwe mentaliteit, om kennis delen, innovatie en andere vormen van samenwerking.

Betere bereikbaarheid voor toekomstige bezoekerstromen

Bereikbaarheid, mobiliteit en doorstroming zijn sleutelwoorden voor een soepele economie. De bereikbaarheid van Haarlem van huidige maar vooral ook toekomstige bezoekersstromen per trein, fiets, bus en auto is voor de stedelijke vitaliteit van levensbelang. Dus dragen de voorstellen in de regionale bereikbaarheidsvisie Zuid Kennemerland en de parkeervisie Haarlem daaraan bij. Meer bedrijven en banen in Haarlem zorgen ook voor minder uitgaande pendel en daarmee voor een betere bereikbaarheid van Haarlem.

Betere bereikbaarheid Waarderpolder door Schoterbrug

Meer bezoekers

Haarlem hoort tot de toeristische top van de middelgrote Nederlandse steden. Om aan die top te blijven wil de gemeente in de stijgende vraag naar overnachtingsmogelijkheden voor de zakelijke en toeristische bezoekers optimaal voorzien zoals is vastgesteld in de hotelbeleidnota en wordt in 2012 het regionale actieplan toerisme en recreatie uitgewerkt. De gemeente blijft structureel investeren in de aantrekkingskracht van de (binnen)stad via City Marketing en onderscheidende evenementen. City Marketing Haarlem promoot de stad ook als vestigingsplaats voor bedrijven en benadrukt de goede congresfaciliteiten. Regionaal en nationaal heeft Haarlem een sterke eigen positie, voor internationale promotie werkt Haarlem samen met Amsterdam. De pijlers voor promotie zijn 'aantrekkelijk wonen, werken en ondernemen, winkelen, cultuur en recreëren in een monumentale stad'. Kernwoorden hierbij zijn: kleinschaligheid, klasse en kwaliteit.

Cultuur in de stad

De cultuurvisie 2013-2016, die in 2012 verschijnt, wil het cultureel ondernemerschap stimuleren: cultuur en economie zijn in Haarlem onlosmakelijk met elkaar verbonden. Zo hangt het niveau van de culturele voorzieningen hangt af van het aantal bezoekers van buiten de stad en daarmee van stadspromotie, maar kunst en cultuur hebben bij uitstek invloed op de economische groei van de stad. Vooral hoogopgeleide creatieven stimuleren de economie, zij vestigen zich graag in een stad met een gevarieerd cultureel aanbod.

Met het honderdjarig bestaan van het Frans Hals Museum in 2013 is er een extra kans de naam van Haarlem als cultuurstad meer dan waar te maken.

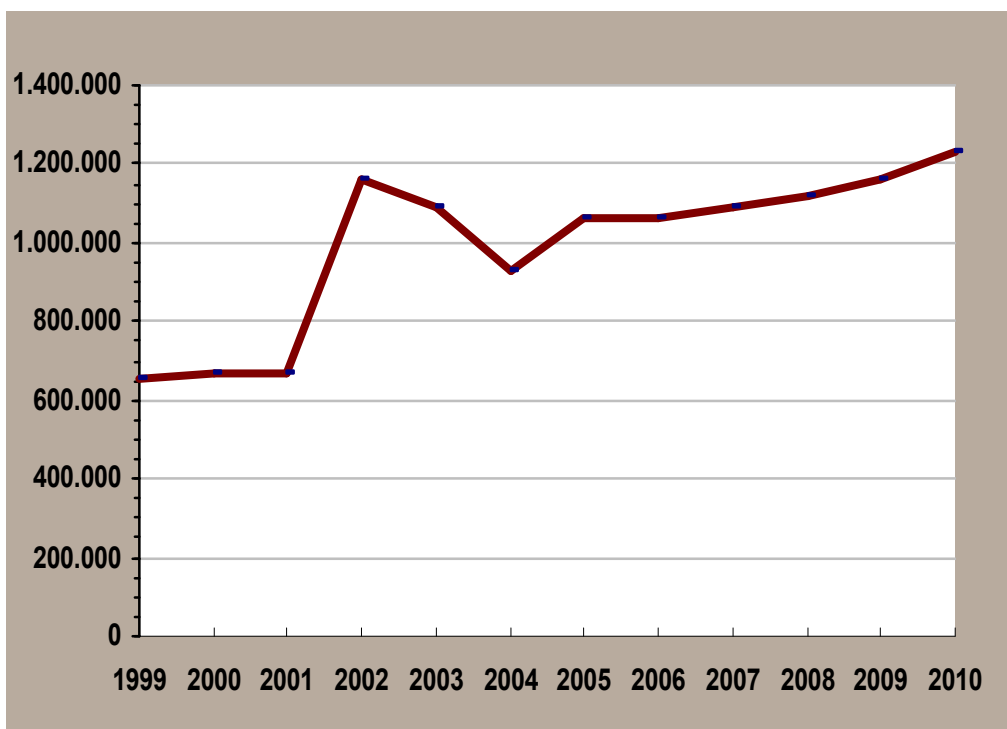
Winkels up te date

Winkelvoorzieningen worden op elkaar afgestemd met een in 2012 geactualiseerde regionale detailhandelsvisie zodat het winkelaanbod in Haarlem up to date blijft. Dat trekt ook nieuwe bezoekers, zodat Haarlem opnieuw kans maakt op de nominatie Beste winkelstad van Nederland. Ook de vrije koopzondag draagt daaraan bij.

Haarlem snelste groeier

Haarlem heeft opnieuw een mooie prijs gewonnen. Uit onderzoek van het Amsterdamse bureau CityTraffic blijkt dat Haarlem in 2011 de meeste bezoekers trok. Directeur City Marketing Haarlem, Esther Brasser, nam de prijs in ontvangst. Zowel in de categorie 'Snelste groeiers' als in de categorie 'Beste resultaten ten opzichte van 2010' scoorde de Grote Houtstraat hoog. De prijs werd uitgereikt tijdens het symposium 'Innovatief Centrummanagement' in het Amsterdamse World Fashion Center. Brasser in haar dankwoord: "Ondernemers en gemeente werken in Haarlem intensief samen. Steeds meer ondernemers doen mee met activiteiten of organiseren zelf een evenement in hun straat. Haarlem staat er uitstekend op bij de consument. We richten ons in alles wat we doen vooral op kwaliteit en beleving. Door die aanpak trekken we tegen de trend in toch elk jaar weer meer bezoekers."

Continue Vakantie Onderzoek binnenlandse bezoekers Haarlem: (2002 floriade)

De uitvoering

Uitvoeringsprogramma's

Onze partners hebben het standpunt onderschreven dat een helder uitvoeringsprogramma van de Economische Agenda onmisbaar is. Daar zal de gemeente gevolg aan geven door samen met de partners op te stellen en uit te voeren uitvoeringsprogramma's. Voor de Waarderpolder is inmiddels een uitvoeringsprogramma in de vorm van een convenant 2011-2015 vastgesteld. Voor de twee andere economische clusters, de Binnenstad en Schalkwijk, zal in 2012 eveneens een uitvoeringsprogramma worden opgesteld. Deze uitvoeringsprogramma's zullen in afzonderlijke deelbesluiten worden vastgesteld. Daarnaast zijn of worden ook thematische uitvoeringsprogramma's vastgesteld, zoals de uitvoeringstrategie kantoren- en bedrijven 2010-2040, het uitvoeringsprogramma bedrijfsverzamelgebouwen en broedplaatsen 2011-2015, het regionale kennis- en innovatie uitvoeringsprogramma 2012-2014, de uitvoering van de hotelbeleidsnota op basis van een hotelmarktonderzoek 2011- 2020, het regionale actieplan toerisme en recreatie, de regionale detailhandelvisie 2012-2022, de kadernota minder regels meer service 2010-2014, kadernota Haarlem Duurzaam en de arbeidsmarktagenda. De Kamer van Koophandel heeft haar activiteitenprogramma 2012 voor de regio Haarlem afgestemd op de economische agenda.

Om uitvoering van de Economische Agenda te garanderen is samenwerking met het (georganiseerd) bedrijfsleven van groot belang. Om deze samenwerking te bewerkstelligen is met het georganiseerd bedrijfsleven - de Kamer van Koophandel, VNO-NCW en het MKB – een stedelijk bedrijfslevenoverleg afgesproken, dat wordt voorgezeten door de verantwoordelijk portefeuillehouder economie. Dit stedelijk bedrijfslevenoverleg is bedoeld om met de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven te sturen op uitvoering van de Economische Agenda, het volgen van de Haarlemse economie via de economische recessiemonitor en voorstellen uit te brengen om de Economische Agenda- zo nodig tussentijds- bij te stellen.

Monitoring

Jaarlijks zal de voortgang van de economische agenda gemonitord worden om zo nodig tot bijstellingen te komen.

Haarlem

Reageren
o.en.s@haarlem.nl

Concernstaf
Afdeling Onderzoek en
Statistiek,
Grote Markt 2,
2011 RD Haarlem

December 2011

Gemeente Haarlem, Onderzoek en Statistiek

Hoe werkt het in Haarlem?

Economische monitor 2010/2011

Hoe werkt het in Haarlem ?

Economische monitor 2010/2011

Onderzoek en Statistiek Haarlem, december 2011

Colofon

- Opdrachtgever Gemeente Haarlem
Hoofdafdeling stadszaken
Economie en Cultuur
- Samensteller Gemeente Haarlem
Hoofdafdeling Concernstaf
Afdeling Onderzoek en Statistiek
Postbus 511, 2003 PB Haarlem
Telefoon: 023-5113018
E-mail: o.en.s@haarlem.nl
Internet: www.haarlem.nl/ feitenencijfers
- Bezoekadres Stadhuis,
Grote Markt 2, 2011 RD Haarlem
- Rapportage Kees Otto
Jan Kersloot
- Foto's Kees Otto (thema Waarderpolder)
- Bronvermelding Het overnemen van gegevens uit deze publicatie is toegestaan,
mits met duidelijke bronvermelding.

Voorwoord

'Haarlemse economie leeft op in 2011'

De Haarlemse economie wint langzaam maar zeker aan kracht. Zo bleek uit de recessiemonitor van het 3e kwartaal 2011. De laagste werkloosheid van andere middelgrote steden, dalende jeugdwerkloosheid, stijgend aantal hotelbezoekers en een bezetting van de parkeergarages op het peil van voor de kredietcrisis. Het herstel van de Haarlemse economie blijkt onder meer uit het stabiel blijven van het aantal faillissementen, het aanbod aan kantoor- winkel- en bedrijfsruimten en het aantal bijstandontvangers. In vergelijking met andere middelgrote steden ontwikkelt de economie in Haarlem zich bovengemiddeld goed.

In deze jaarlijkse economische monitor 'Hoe werkt het in Haarlem' wordt nader ingegaan op de banen- en bedrijvenontwikkeling als aanvulling op de recessiemonitor die per kwartaal uitkomt. In de recessiemonitor werd in het 3e kwartaal 2011 voor het eerst een lichte daling van het aantal openstaande vacatures geconstateerd. Dit sluit aan bij het beeld in deze monitor dat ook Haarlem in 2010 de gevolgen heeft ondervonden van de kredietcrisis met een krimp van het aantal banen en bedrijven.

Toch zijn de ontwikkelingen voor Haarlem vanuit een langer termijn perspectief gezien gunstig. In de periode 2001-2010 kwamen er 1.300 nieuwe banen en 1.200 nieuwe bedrijven bij. De groei komt voor een groot gedeelte voor rekening van de zakelijke dienstverlening. Voor de toekomst laten de zakelijke- en de zorgdienstverlening, de creatieve industrie en de toeristische sector groeikansen zien. Bij deze Haarlemse topsectoren kunnen dus kansen gepakt worden. De economische agenda 2012-2016 'Haarlem vitaal en ondernemend' zet hierop in. Het monitoren van de Haarlemse economie is hierbij van groot belang.

Medio 2012 komt de volgende economische monitor met de banencijfers over 2011 uit om de vinger aan de pols te houden.

De onderhavige rapportage heeft overigens nu nog een vorm tussen een werkgelegenheidsstatistiek en een te verwachte nieuwe economische monitor. Het voornemen is om in 2012 een eerste complete Haarlemse economische monitor te laten verschijnen.

De wethouder economische zaken

Jan Nieuwenburg

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inhoudsopgave	4
1. Werkgelegenheid	
1.1 Banen naar werkzame personen en bedrijfstak	5
1.2 Banen naar grootteklasse vestiging en bedrijfstak	6
1.3 Ontwikkeling van het aantal banen	7
1.4 Banen in vergelijkbare steden	9
1.5 Banen naar stadsdeel	11
2. Bedrijfsvestigingen	
2.1 Vestigingen naar bedrijfsklasse	13
2.2 Ontwikkeling van het aantal vestigingen	14
2.3 Vestigingen in vergelijkbare steden	16
2.4 Vestigingen per stadsdeel	18
3. Werkgelegenheid naar branche	
3.1 Vestigingen naar bedrijfsgroep	19
3.2 Detailhandel en horeca	20
3.3 Gezondheidseconomie	22
3.4 Creatieve industrie	23
4. De kantorenmarkt	
4.1 De kantorenbranche	25
4.2 Ontwikkeling vloeroppervlak kantorenmarkt	26
4.3 Aanbod kantoorruimte	27
4.4 Spreiding kantoren in Haarlem	28
4.5 Huurprijzen kantoorruimte	29
5. Toerisme	
5.1 Werkgelegenheid toerisme en recreatie	31
5.2 Toeristisch bezoek aan steden	32
5.3 Vervoermiddel bezoek en parkeren	36
5.4 Overnachtingen in hotels	38
6. Ondernemingsklimaat	
6.1 Ondernemingsklimaat in Haarlem	39
6.2 Werkloosheid	41
6.3 Vacatures	42
6.4 Pendel	43
6.5 Beroepsbevolking	45
6.6 Sociaal-economische index	47
Kaart stadsdelen Haarlem	48

1. Werkgelegenheid

1.1 Banen naar werkzame personen en bedrijfstak

Haarlem telt bijna 66.600 banen per 2010. Vier sectoren tezamen omvatten iets meer dan de helft (53%) van het aantal Haarlemse banen: Gezondheids- en welzijnszorg (16%), zakelijke dienstverlening (15%), detailhandel en reparatiebedrijven (12%) en industrie, nutsbedrijven (9%).

Haarlem kent een hoge arbeidsparticipatie van vrouwen: 72% ten opzichte van 63% landelijk. Het percentage vrouwen op de Haarlemse werkvloer neemt ook toe. Zo werd in 2001 44% van de banen door een vrouw bezet, tegen 48% in 2010.

Branches waar vrouwen meer dan de helft van de banen bezetten zijn de zorg (81%), het onderwijs (63%) en de overige diensten (56%).

Zo'n 14% van de Haarlemse banen is part-time (minder dan 12 uur per week). Ook in 2001 bestond de werkgelegenheid voor 14% uit part-time banen. Vooral vrouwen werken part-time: 17% van de werkende vrouwen heeft een baan van minder dan 12 uur per week, tegen 11% van de mannen. Bedrijfsklassen waar meer dan 1/4 van de banen part-timebanen zijn, zijn de horeca, detailhandel en reparatiebedrijven en vervoer en opslag. Bedrijfsklassen waar weinig part-time wordt gewerkt zijn de overheid, financiële instellingen, bouwnijverheid en industrie.

Banen naar werkzame personen in Haarlem naar bedrijfstak, 2010

bedrijfstak/-klasse	totaal banen		mannen		vrouwen	
	absoluut	in %	fulltime	parttime	fulltime	parttime
Landbouw en visserij	72	0,1	42	4	19	7
Industrie, nutsbedrijven	5.848	8,8	4.265	133	1.302	148
Bouwnijverheid	2.933	4,4	2.588	74	225	46
Handel en reparatie in auto's e.d.	733	1,1	590	37	92	14
Groothandel en handelsbemid.	3.461	5,2	2.237	139	984	101
Detailhandel en reparatiebedr.	8.105	12,2	2.450	858	3.500	1.297
Vervoer en opslag	2.319	3,5	1.436	456	282	145
Horeca e.d.	2.942	4,4	1.164	399	949	430
Informatie en Communicatie	2.947	4,4	2.025	122	723	77
Financiële instellingen	1.178	1,8	601	22	531	24
Zakelijke dienstverlening	10.239	15,4	5.490	560	3.590	599
Overheid	5.610	8,4	3.006	43	2.533	28
Onderwijs	5.374	8,1	1.691	301	2.987	395
Gezondheids- en welzijnszorg	10.980	16,5	1.787	305	7.154	1.734
Overige diensten	3.828	5,8	1.371	311	1.759	387
TOTAAL HAARLEM	66.569	100	30.743	3.764	26.630	5.432

Bron: LISA

1.2 Banen naar grootteklasse en bedrijfstak

De grootteklasse is een verdeling naar aantal full-time banen per vestiging. Per bedrijfstak bestaan er grote verschillen naar grootteklasse. Vooral in de bedrijfstak overheid is het gemiddeld aantal banen per vestiging groot. Bedrijfstakken met juist relatief vele kleine vestigingen zijn de bouwnijverheid, de landbouw en de zakelijke dienstverlening.

Banen naar grootteklasse in Haarlem naar bedrijfstak, 2010

bedrijfstak	grootteklasse van de vestiging						totaal
	<1+1	2-4	5-9	10-49	50-99	100+	
Landbouw en visserij	17	43	12	0	0	0	72
Industrie, nutsbedrijven	170	256	413	1.030	399	3.580	5.848
Bouwnijverheid	1.088	461	400	860	124	0	2.933
Handel en reparatie in auto's e.d.	93	178	102	284	76	0	733
Groothandel en handelsbemid.	355	562	623	1.323	220	378	3.461
Detailhandel en reparatiebedr.	676	1.820	1.494	1.854	739	1.522	8.105
Vervoer en opslag	88	94	60	404	206	1.467	2.319
Horeca e.d.	222	907	661	972	180	0	2.942
Informatie en Communicatie	586	294	203	782	338	744	2.947
Financiële instellingen	53	178	237	283	108	319	1.178
Zakelijke dienstverlening	2.537	1.494	1.289	2.429	941	1.549	10.239
Overheid	1	5	19	201	824	4.560	5.610
Onderwijs	280	117	136	2.042	1.243	1.556	5.374
Gezondheids- en welzijnszorg	348	673	821	2.366	903	5.869	10.980
Overige diensten	977	997	466	1.011	223	154	3.828
Totaal	7.491	8.079	6.936	15.841	6.524	21.698	66.569
Vestigingen	6.772	2.501	943	671	79	75	11.041
Gemiddeld aantal banen	1,1	3,2	7,4	23,6	82,6	289,3	6,0

Bron: LISA

De grote bedrijven en instellingen, waar 50 of meer mensen werkzaam zijn, bieden Haarlem een banenmachine: het gaat slechts om 1,4% van alle vestigingen in de stad doch ze bieden maar liefst 42% van de Haarlemse banen. Vestigingen met 50 of meer werknemers treffen we vooral in de industrie, overheid, onderwijs en zorg. Hier staat tegenover dat 84% van de vestigingen minder dan vijf banen bieden. Deze 'kleine' bedrijven en instellingen zorgen met elkaar voor 24% van de banen in de stad.

1.3 Ontwikkeling van het aantal banen

Het aantal banen is met bijna 1.300 gegroeid in Haarlem in de periode 2001-2010. Na de groei in 2002 daalde het aantal banen in Haarlem, daarna trad een herstel op. Maar in 2009 begon de werkgelegenheid in Haarlem weer te dalen. Deze daling zet zich eerder in dan landelijk.

Tussen 2008 en 2010 is het aantal banen met bijna 1.500 gedaald. In 2008 was de werkgelegenheid nog op zijn top met ruim 68.500 banen.

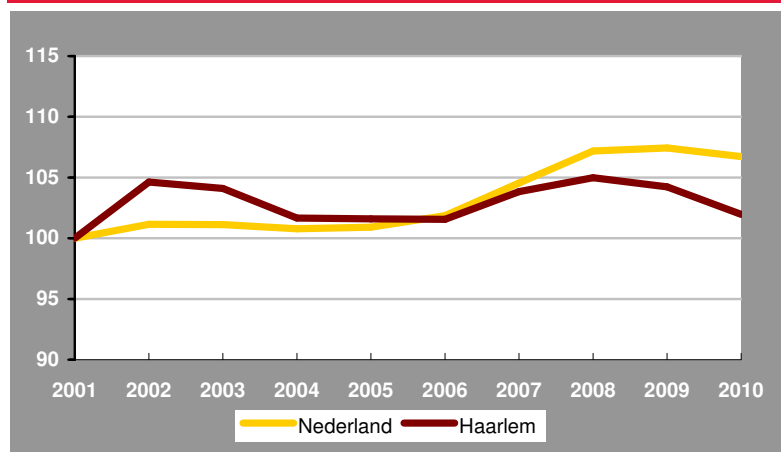
Ontwikkeling werkgelegenheid in Haarlem, 2001-2010

jaren	Haarlem banen	Nederland	
		toe-/afname %	%
2001	65.287		
2002	68.306	4,6	1,2
2003	67.966	-0,5	0,0
2004	66.377	-2,3	-0,3
2005	66.329	-0,1	0,1
2006	66.306	0,0	0,9
2007	67.789	2,2	2,6
2008	68.537	1,1	2,5
2009	68.050	-0,7	0,2
2010	66.568	-2,2	-0,7
totaal 2001-2010		2,0	6,7

Bron: LISA

De Haarlemse groei van banen in de periode 2001-2010 is relatief gezien minder snel gegaan dan in Nederland als geheel. Zowel in Nederland als in Haarlem daalt de werkgelegenheid tussen 2009 en 2010. De relatieve daling tussen 2009 en 2010 is in Haarlem groter dan in Nederland.

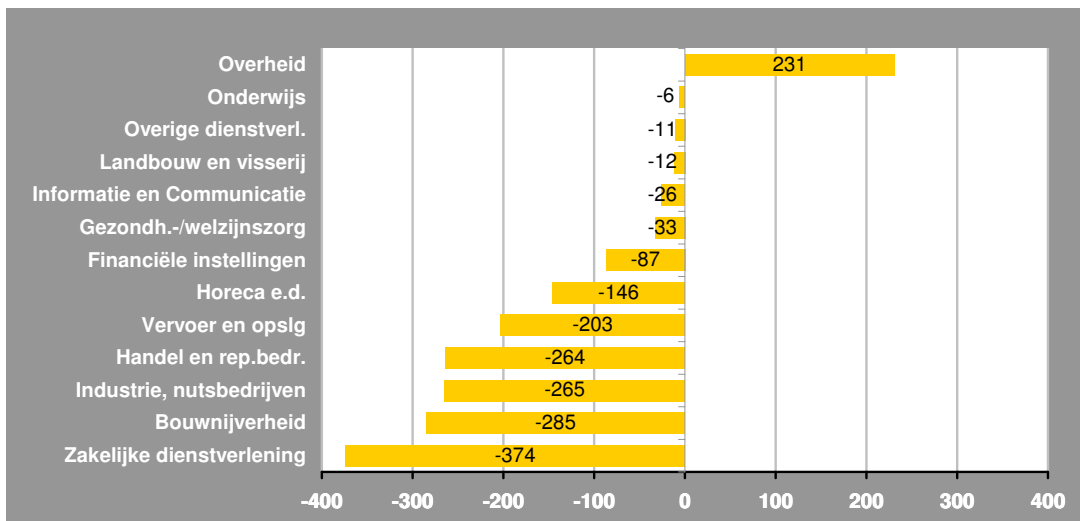
Groei banen in Haarlem en Nederland, 2001-2010 (2001=100)

Bron: LISA

In het afgelopen jaar is het aantal banen per saldo met bijna 1.500 gedaald. Er zijn met name banen verdwenen in de zakelijke dienstverlening (-374), bouwnijverheid (bijna -300), industrie en handel en reparatiebedrijven. Een aantal sectoren is vrijwel gelijk gebleven; de werkgelegenheid in de gezondheids- en welzijnszorg, informatie en communicatie, landbouw en visserij, overige dienstverlening en onderwijs zijn slechts met een klein aantal banen afgenomen. Alleen in de sector overheid is het aantal banen tussen 2009 en 2010 gestegen. In deze sector is het aantal banen bij justitie, de gemeente en de provincie met meer dan 100 gestegen.

Ontwikkeling aantal banen in Haarlem naar sector, 2009/2010

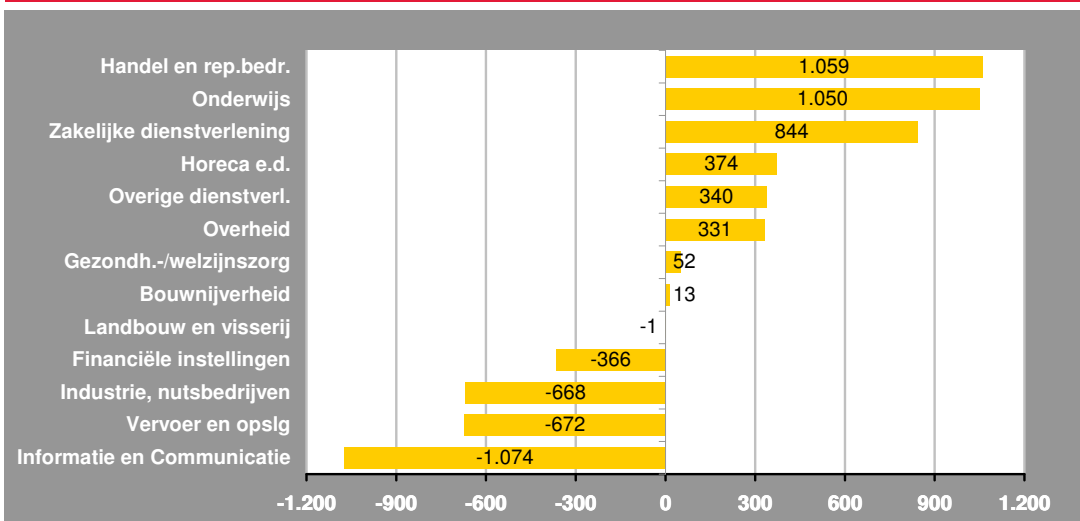

Bron: LISA

Tussen 2001 en 2010 steeg het aantal banen in Haarlem met bijna 1.300. Door de toename van het aantal banen tot aan 2008 was deze toename in deze periode nog meer dan 3.200 banen. Daarna daalde dit aantal tot aan 2010 met bijna 2.000.

Per sector zijn er in deze periode flinke verschillen. Met name het aantal banen in de handel en reparatiebedrijven en het onderwijs is vanaf 2001 sterk toegenomen. De sterkste dalers in deze periode zijn de sectoren informatie en communicatie, vervoer en opslag en industrie.

Ontwikkeling aantal banen in Haarlem naar sector, 2001/2010

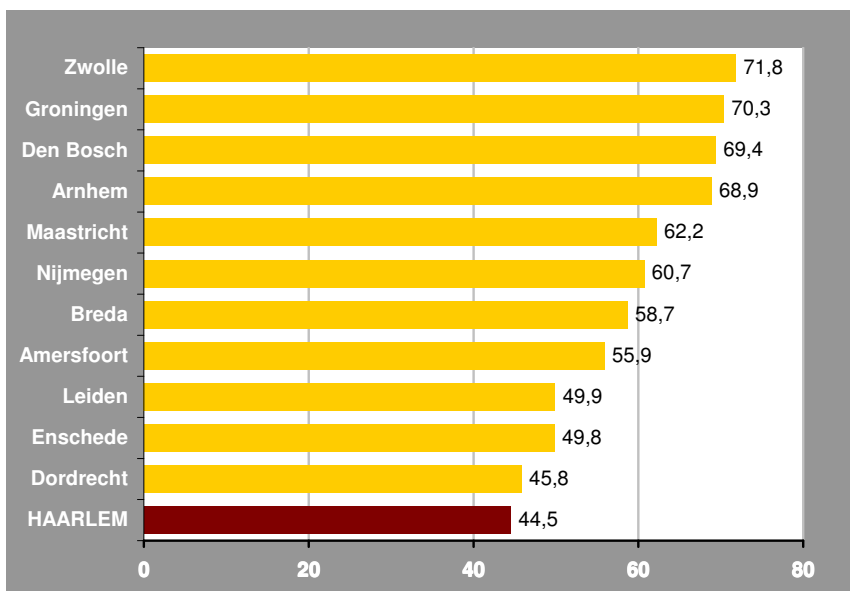

Bron: LISA

1.4 Banen in vergelijkbare steden

Ten opzichte van aan Haarlem vergelijkbare steden (steden met 100.000 tot 200.000 inwoners en een historische binnenstad) herbergt Haarlem naar verhouding weinig banen: 45 op elke 100 inwoners en daarmee wordt de laagste rangordepositie ingenomen. Dat wil niet zeggen dat banen voor de Haarlemmers (mede door pendel) slecht bereikbaar zijn (zie de afbeelding hieronder).

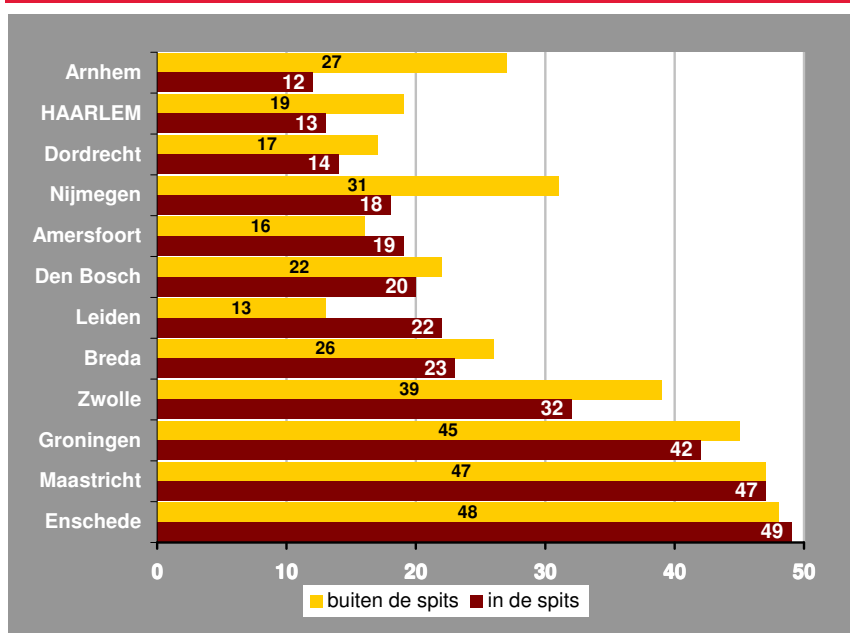
Aantal banen per 100 inwoners in enkele steden, 2010

Bron: LISA/CBS

Bij de bereikbaarheid van banen gaat het om: hoe goed kunnen mensen die in de betreffende gemeente wonen een gevarieerd aanbod banen in die gemeente en alle andere gemeenten bereiken (de definitie is gebaseerd op de gemiddelde reistijdwaardering). Haarlem scoort bij deze indicator goed. Wat betreft de situatie in de spits: 13e op de ranglijst van de grootste gemeenten. Alleen Arnhem scoort op dit punt, in het rijtje van de vergelijkbare steden, nog beter (12e).

Bereikbaarheid banen in en buiten de spits per auto, 2010

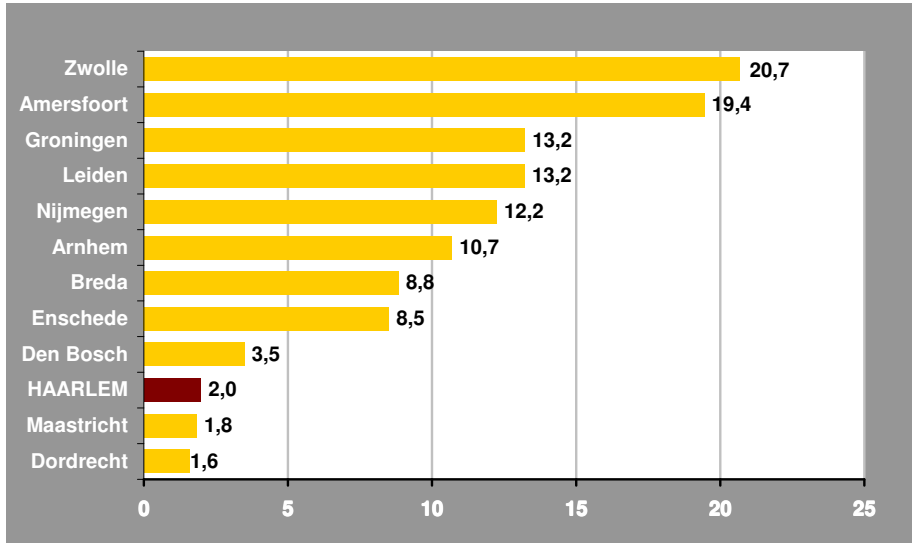

Bron: Atlas voor Gemeenten, Rijkswaterstaat

Tussen 2001 en 2009 nam het aantal banen in Haarlem met 2% toe.

In de meeste vergelijkbare steden is de groei van de werkgelegenheid hoger dan in Haarlem. Vooral in Zwolle en Amersfoort is het aantal banen fors toegenomen. De totale Nederlandse toename is in deze periode 6,7%. Hier zitten de meeste steden boven. Den Bosch, Haarlem, Maastricht en Dordrecht blijven achter.

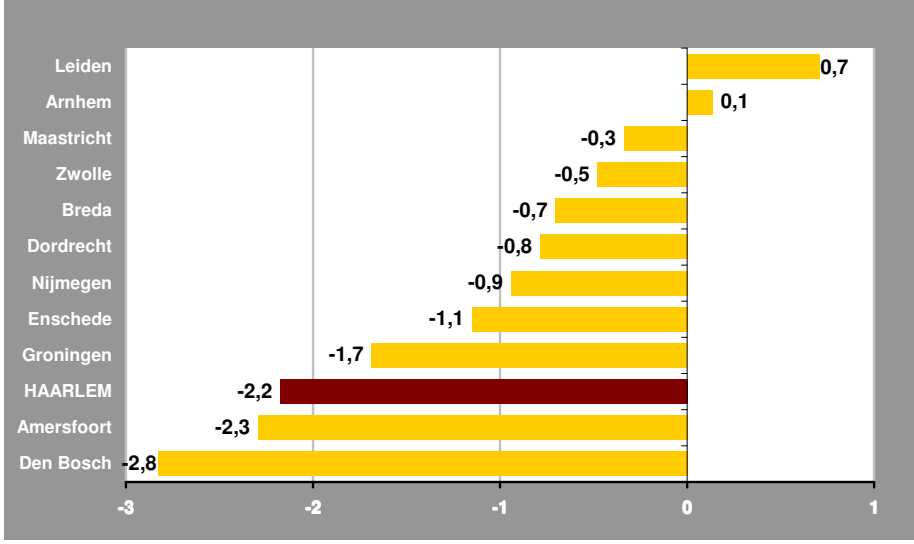
Groei banen in % van vergelijkbare gemeenten, 2001-2010

Bron: LISA

In 2009-2010 nam het aantal banen in de meeste steden af. De afname in Nederland was -0,7%. In de meeste steden die in dit onderzoek centraal staan, is de daling van het aantal banen relatief groter. Alleen in Leiden en Arnhem neemt het aantal banen gering toe. De afname in Haarlem is relatief groot, alleen in Amersfoort en Den Bosch is de afname nog groter. Voor Amersfoort is dat opvallend omdat in de periode 2001-20010 de toename relatief hoog is.

Groei/daling banen in % van vergelijkbare gemeenten, 2009-2010

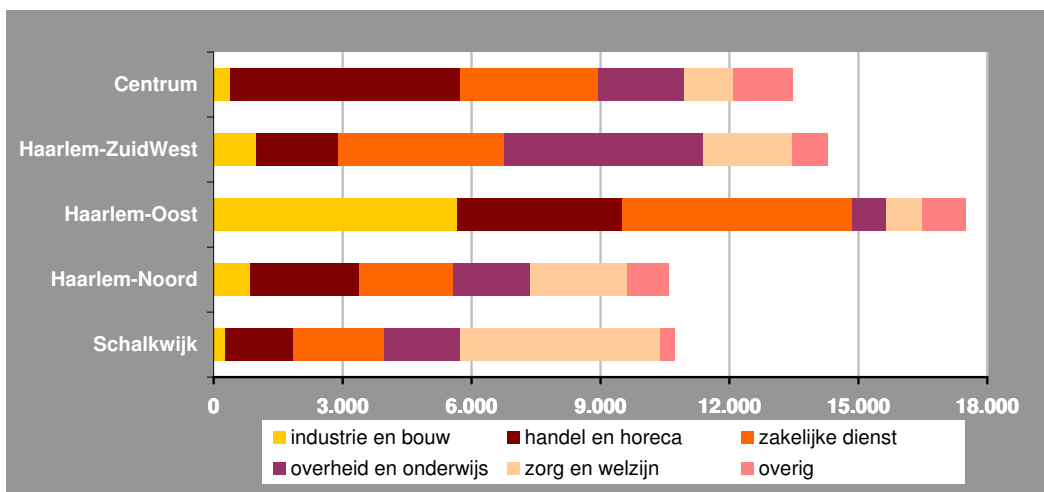

Bron: LISA

1.5 Banen naar stadsdeel

De banen in de Zorg en welzijn zijn geconcentreerd in Schalkwijk. Banen in de zakelijke dienstverlening, industrie en bouw bevinden zich vooral in Haarlem-Oost (Waarderpolder). Handel en horeca is het sterkst aan de Oude Stad (het Centrum) verbonden. In Haarlem-ZuidWest zit een belangrijk deel van de werkgelegenheid in de overheid en het onderwijs.

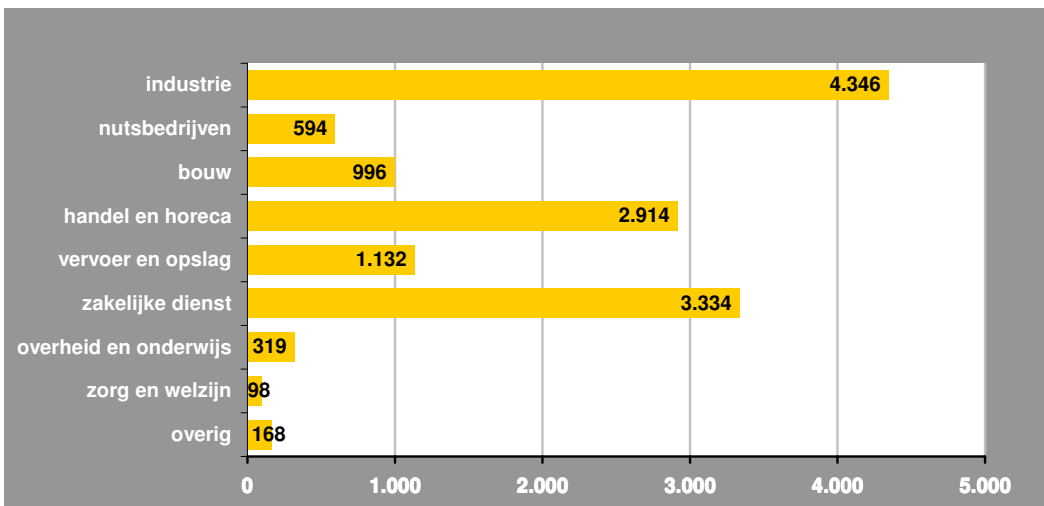
Banen in Haarlem naar stadsdeel en bedrijfstak, 2010

Bron: LISA

In de Waarderpolder gaat het om bijna 14.000 banen. We vinden hier vooral banen in de industrie, 83% van de Haarlemse industrie is in de Waarderpolder gevestigd. Maar ook zakelijke dienstverlening en handel en horeca (met name groothandel) zorgen in dit gebied voor veel werkgelegenheid.

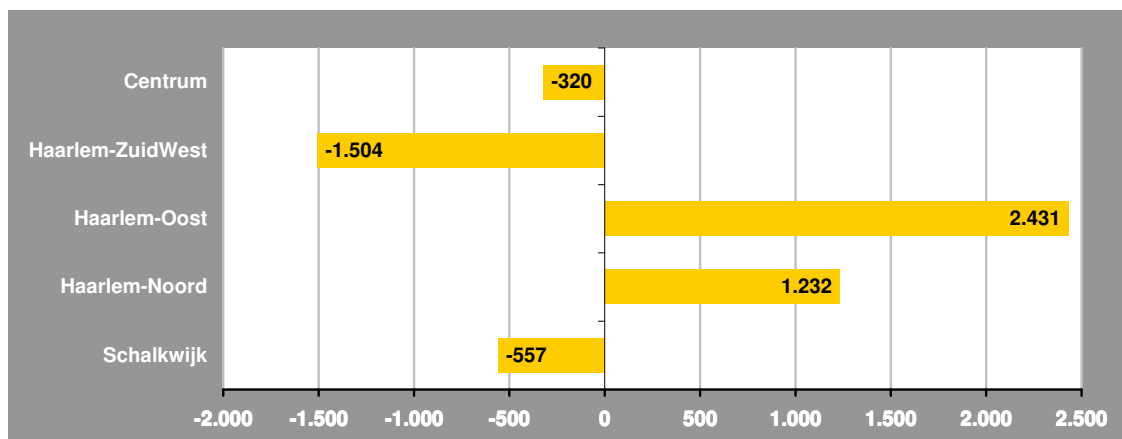
Banen in de Waarderpolder naar bedrijfstak, 2010

Bron: LISA

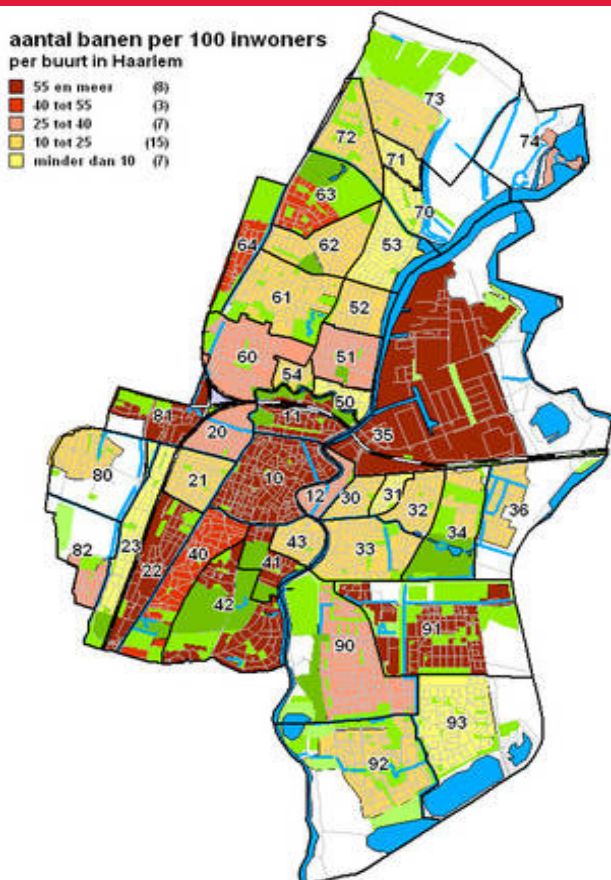
De Haarlemse werkgelegenheid is, net als in andere steden, geconcentreerd in een aantal gebieden. In de Waarderpolder bevindt zich het enige grote bedrijventerrein van de stad. De Waarderpolder herbergt 21% van de werkgelegenheid, terwijl er 1% van de bevolking woont. Andere delen van Haarlem met relatief veel werkgelegenheid zijn het Centrum en Schalkwijk. In dat laatste stadsdeel concentreert de werkgelegenheid zich vooral in het middengebied, met het winkelcentrum, het Kennemer Gasthuis en enkele grote kantoren. De groei van het aantal banen in het afgelopen decennium heeft plaatsgehad in de stadsdelen Haarlem-Oost en Haarlem-Noord. Vooral in Haarlem-ZuidWest is het aantal banen afgenomen.

Ontwikkeling werkgelegenheid in Haarlem naar stadsdeel, 2001/2010

Bron: LISA

Aantal banen per 100 inwoners naar buurt, 2010

Door het aantal banen per 100 inwoners per buurt uit te rekenen kan een overzicht verkregen worden welke gebieden uit oogpunt van werkgelegenheid voor Haarlem van belang zijn.

Naast het relatief grote aantal banen in de Waarderpolder (industriegebied) en het Centrum (winkelgebied) is met name ook een deel van Haarlem-ZuidWest van belang voor de Haarlemse werkgelegenheid.

Vooraf buurten in Haarlem-Oost en delen van Haarlem-Noord kenmerken zich daarentegen juist als woongebieden.

Bron: LISA/CBS

2. Bedrijfsvestigingen

2.1 Vestigingen naar bedrijfsklasse

In hoofdstuk 1 is het aantal banen in Haarlem onder de loep genomen. In dit hoofdstuk zijn de bedrijfsvestigingen aan de beurt. Deze vestigingen zijn omder andere per bedrijfsklasse weergegeven. Daarnaast zijn er stedenvergelijkingen opgenomen. Ook komt de ontwikkeling van de bedrijfsvestigingen aan de orde en is er een verdeling naar stadsdeel gemaakt.

De bedrijfsvestigingen naar bedrijfsklasse geven een beeld van de branches die in Haarlem sterker of minder sterk zijn vertegenwoordigd.

Vestigingen in Haarlem naar bedrijfsklasse, 2010

bedrijfstak	Vestigingen		Banen	
	abs.	in %	abs.	in %
Land-/bosbouw, visserij, delfst.win.	32	0,3	72	0,1
Voedingsmiddelen, kleding, leer, hout, karton e.d.	79	0,7	512	0,8
Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	43	0,4	888	1,3
Aardolie, chem. prod., rubber, kunststof, glas e.d.	27	0,2	1.696	2,5
overige industrie	210	1,9	2.144	3,2
Industrie	359	3,3	5.240	7,9
Elektr.-/gas-/water-/warmtev.bedr.	7	0,1	608	0,9
Burg.-/utiliteitsbouw, slopen, grond-water-wegenb.	611	5,5	1.154	1,7
Gespecialiseerde werkzaamh. in de bouw	718	6,5	1.779	2,7
Bouwnijverheid	1.329	12,0	2.933	4,4
Handel en reparatie auto's e.d.	169	1,5	733	1,1
Groothandel/handelsbemiddeling	655	5,9	3.461	5,2
Detailhandel en reparatiebedrijven	1.329	12,0	8.105	12,2
Handels- en reparatiebedrijven	2.153	19,5	12.299	18,5
Vervoersbedrijven, opslag en dienstverl. vervoer	101	0,9	1.741	2,6
Post- en koeriersdiensten	29	0,3	578	0,9
Vervoersbedr., opslag en postdiensten	130	1,2	2.319	3,5
Horeca e.d.	475	4,3	2.942	4,4
Informatie en communicatie	714	6,5	2.947	4,4
Financiële instellingen	160	1,4	1.178	1,8
Verhuur van/handel in onroerend goed	141	1,3	659	1,0
Advisering, onderzoek en overige spec.zak.dvl.	2.471	22,4	6.496	9,8
Verhuur roerende goed. en Overige zak. dvl.	586	5,3	3.084	4,6
Zakelijke dienstverlening	4.072	36,9	14.364	21,6
Openb.bestuur, overheid, verpl.soc.verzek.	38	0,3	5.610	8,4
Onderwijs	347	3,1	5.374	8,1
Gezondheidszorg	456	4,1	4.584	6,9
Verpleging, verzorging met overnachting	54	0,5	3.654	5,5
Maatsch. Dienstverl. zonder overnachting	217	2,0	2.742	4,1
Overheid, onderwijs, gezondh.-/welzijnsz.	1.112	10,1	21.964	33,0
Cultuur, sport en recreatie	800	7,2	2.235	3,4
Overige dienstverlening	572	5,2	1.593	2,4
Overige dienstverlening	1.372	12,4	3.828	5,8
TOTAAL HAARLEM	11.041	100	66.569	100

Bron: LISA

In 2010 telt Haarlem ruim 11.000 bedrijfsvestigingen. Twee sectoren omvatten meer dan 50% van de vestigingen: zakelijke dienstverlening (36,9%) en handels- en reparatiebedrijven (19,5%). Ruim 1 op de 10 (12%) is een vestiging in de bouwnijverheid en bij de overheid, onderwijs, gezondheid/welzijnszorg gaat het precies om 1 op de 10 vestigingen. Industrie neemt nog maar een beperkt deel in anno 2010 (3,3%).

Ter illustratie is in de laatste kolom van de tabel ook de verdeling van de banen over de sectoren opgenomen.

We zien hierdoor bijvoorbeeld dat de zakelijke dienstverlening 21,6% van de banen omvat en dat het aandeel in de vestigingen hoger is (36,9%). Voor de overheid, onderwijs, gezondheid/welzijnszorg is dit beeld omgekeerd (33,0% versus 10,1%).

2.2 Ontwikkeling van het aantal vestigingen

Het aantal vestigingen is in Haarlem met 1.200 gegroeid tussen 2001 en 2010. De groei van het afgelopen decennium vond plaats in 2002 en recent in de periode 2007 tot en met 2009. Juist ook in de recessiejaren dus (na 2008). In 2010 daalt het aantal bedrijfsvestigingen weer licht. In heel Nederland groeit het aantal vestigingen vanaf 2006 procentueel sneller dan in Haarlem. In de laatste jaren neemt het aantal vestigingen in Nederland per jaar, ondanks de recessie, met 5% toe.

Ontwikkeling bedrijfsvestigingen in Haarlem, 2001-2010

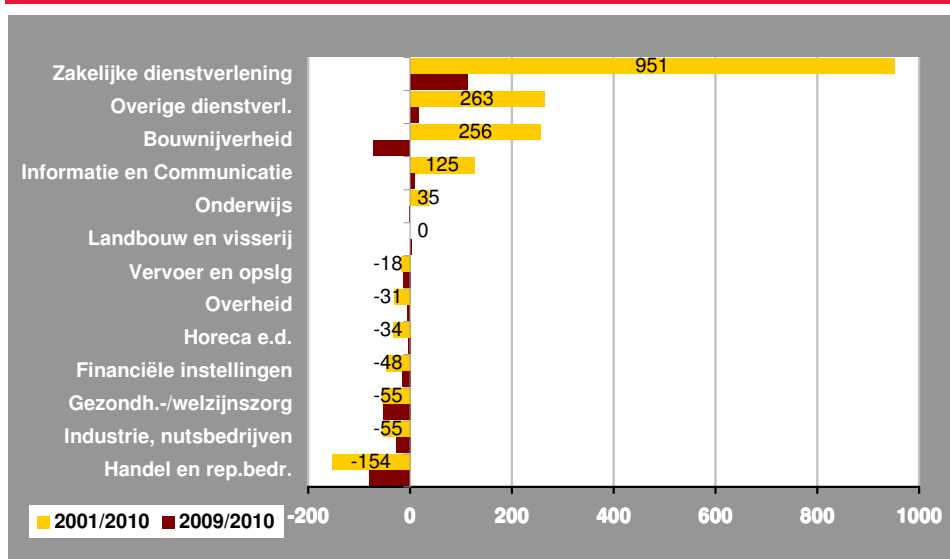
jaren	Haarlem		Nederland	
	bedrijfsvest.	toe-/afname %		%
2001	9.806			
2002	10.411	6,2	2,6	
2003	10.450	0,4	1,9	
2004	10.042	-3,9	1,4	
2005	10.255	2,1	1,2	
2006	10.243	-0,1	3,3	
2007	10.513	2,6	3,6	
2008	10.853	3,2	4,8	
2009	11.171	2,9	4,9	
2010	11.041	-1,2	4,8	
totaal 2001-2010		12,6	32,2	

Bron: LISA

Vanaf 2001 is het aantal vestigingen in de zakelijke dienstverlening fors gestegen (+42%). Deze sector zorgt er voor 77% voor dat het aantal bedrijfsvestigingen in Haarlem gestegen is. Andere stijgers tussen 2001 en 2010 zijn de overige dienstverlening en de bouwnijverheid. In deze periode is de sector handel en reparatiebedrijven absoluut het meest afgenomen.

De daling heeft zich recent, tussen 2009 en 2010, ook het meest voorgedaan in de sector handel en reparatiebedrijven. Daarnaast zijn de sterkste dalers de bouwnijverheid (-72) en de gezondheids- en welzijnzorg (-53). Het laatste jaar was de zakelijke dienstverlening ook weer de sector waar het aantal vestigingen het meest toenam. Daarnaast nam alleen in de sector overige dienstverlening het aantal vestigingen gering toe.

Ontwikkeling vestigingen naar sector, 2001/2010 en 2009/2010

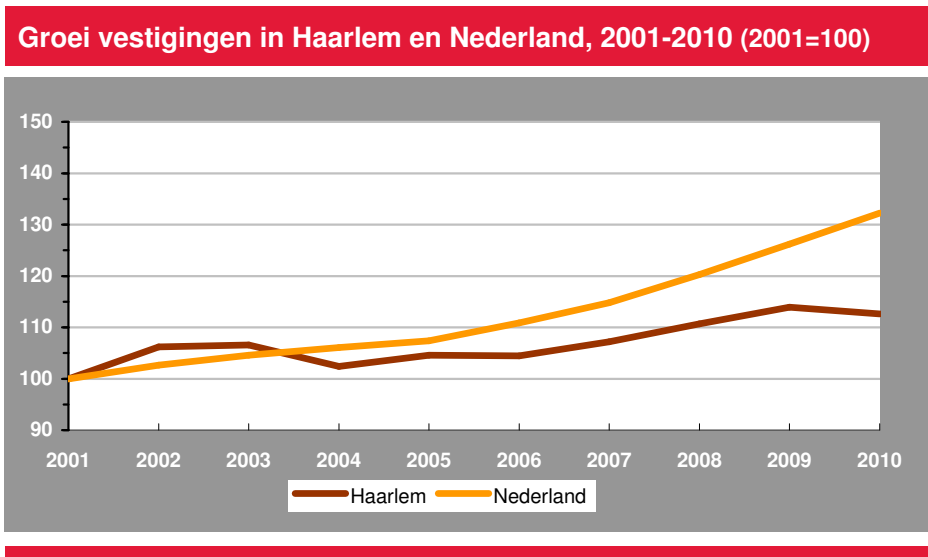

Bron: LISA

Het aantal vestigingen is gestaag gegroeid in Nederland vanaf 2001, ook in de recessiejaren (na 2008). Het tempo van de groei in Haarlem in het afgelopen decennium blijft achter bij de landelijke trend. Tussen 2003-2004 en in het laatste jaar daalt het aantal vestigingen in Haarlem gering, in Nederland is dit niet het geval..

Vergelijken we deze grafiek met de grafiek in het vorige hoofdstuk met de ontwikkeling van het aantal banen dan valt op dat het aantal vestigingen zowel in Haarlem als heel Nederland relatief veel sterker is gegroeid. Dit betekent dat het gemiddeld aantal banen per vestiging afneemt.

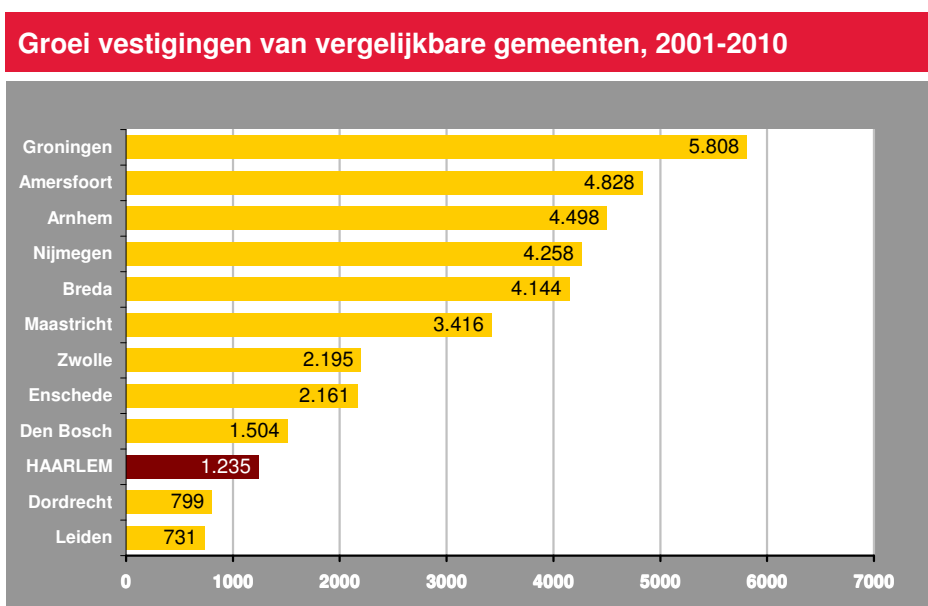
De afname van het aantal banen en de toename van het aantal vestigingen in Nederland is opvallend.

Bron: LISA

Vergeleken met de andere steden is de groei van het aantal vestigingen in het afgelopen decennium beperkt geweest in Haarlem. Haarlem neemt in dit opzicht, samen met Dordrecht en Leiden, een plaats in in de laagste regio's. Procentueel is de groei in Haarlem zelfs geringer dan in Dordrecht en Leiden.

In Amersfoort en Groningen groeit het aantal vestigingen vanaf 2001 met meer dan 70%, in Haarlem met 13%.

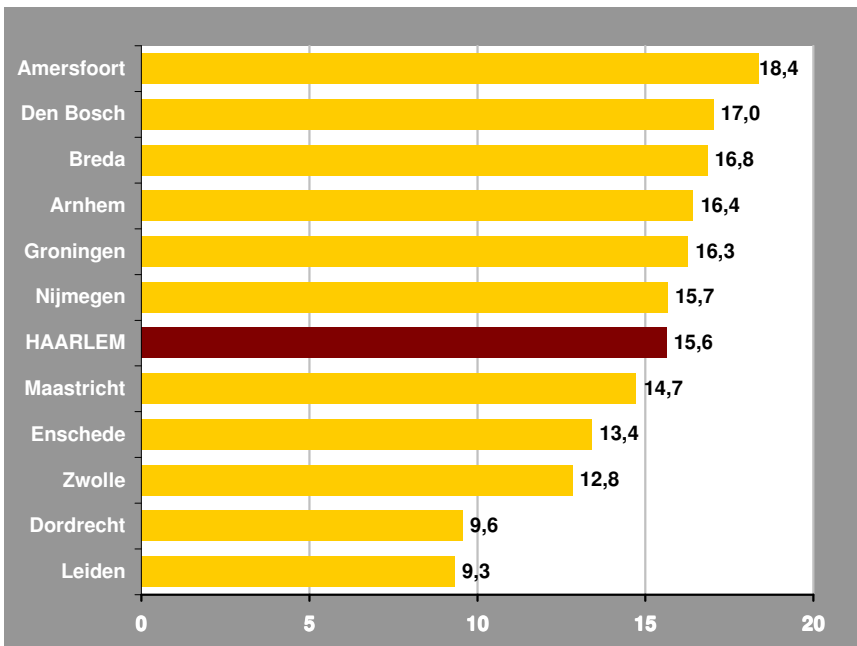
Bron: LISA

2.3 Vestigingen in vergelijkbare steden

Haarlem neemt een meer gemiddelde positie in tussen de steden waar het de verhouding tussen vestigingen en woningen betreft; Haarlem heeft ruim 15 vestigingen per 100 woningen en dat is beduidend meer dan in Leiden en Dordrecht (respectievelijk 9 en 10 vestigingen per 100 woningen).

Vergelijken we deze grafiek met de grafiek met het aantal banen per 100 inwoners waar Haarlem op de laatste plaats komt (blz.13), dan kan geconcludeerd worden dat Haarlem gemiddeld veel vestigingen telt met een gering aantal banen.

Vestigingen per 100 woningen, 2010

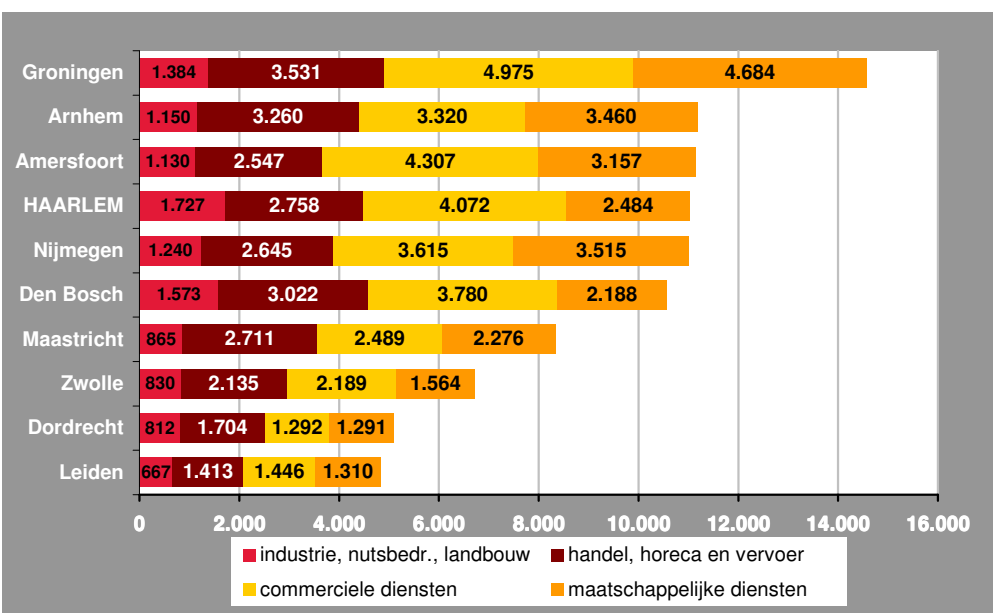

Bron: LISA/CBS

Van de hier opgenomen steden heeft Groningen de meeste vestigingen. Haarlem is hier een goede middenmoter. Dordrecht en Leiden blijven achter.

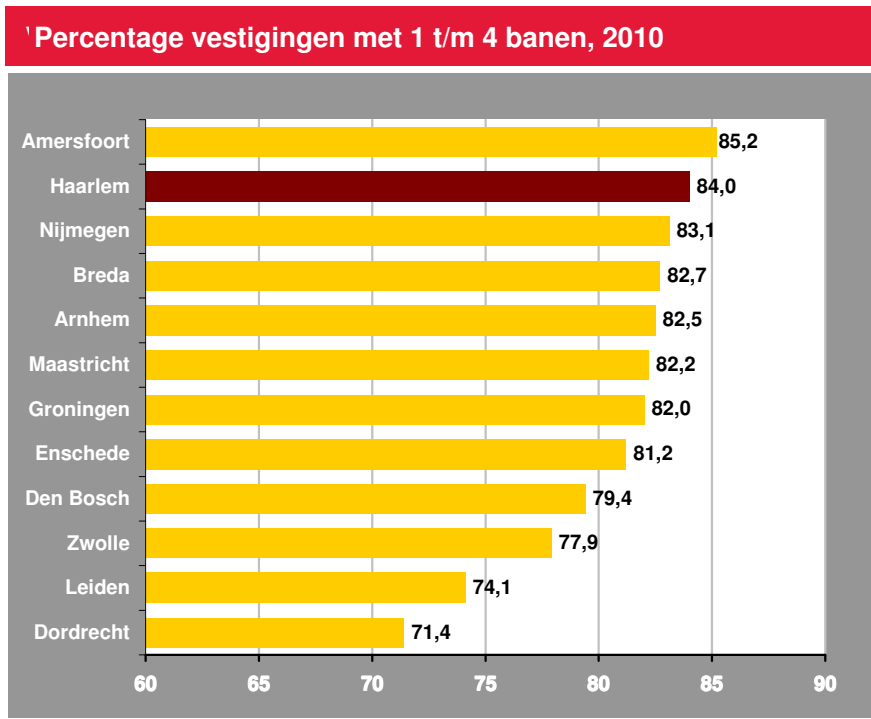
Vooral de sector commerciële diensten is in Haarlem sterk vertegenwoordigd.

Vestigingen naar sector per gemeente, 2010

Bron: Gemeenten; van Breda (12.579 vestigingen) en Enschede (9.749 vestigingen) is geen verdeling naar sector bekend

Zoals al ter sprake kwam, telt Haarlem relatief veel kleine vestigingen. In 9.300 van de 11.000 Haarlemse vestigingen bevinden zich minder dan 5 banen. Dit is 84% van het totaal aantal Haarlemse vestigingen. Van deze vestigingen zijn er iets minder dan 6.800 vestigingen met alleen part-timers en/of ten hoogste 1 full-time baan (61%). Dit zijn veelal ZZP'ers. Alleen in Amersfoort bevinden zich procentueel nog meer kleine vestigingen. Dordrecht en Leiden tellen een relatief gering aantal kleine vestigingen. In al de genoemde steden is meer dan 70% van de vestigingen een kleine vestiging.

Bron: LISA

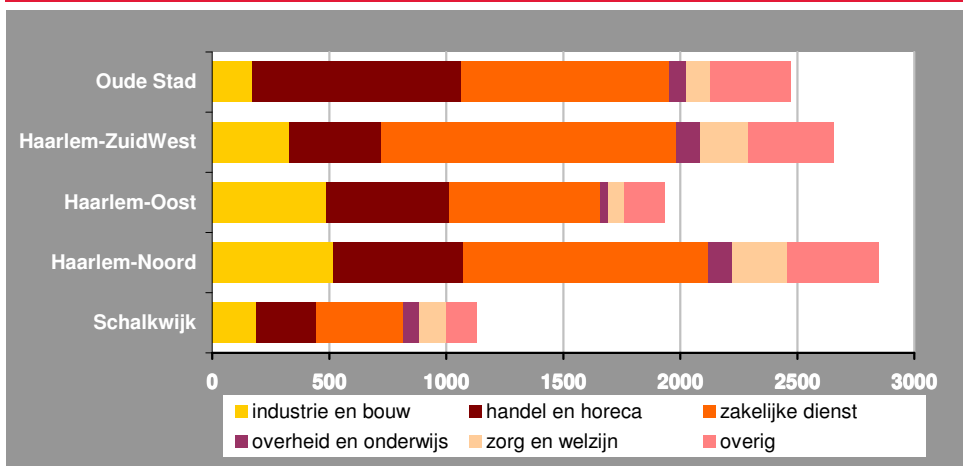

2.4 Vestigingen per stadsdeel

Industrie en bouw zijn geconcentreerd in Oost en Noord. Voor de handel en horeca is het Centrum het focuspunt. Zakelijke dienstverlening is het sterkst geconcentreerd in Zuid-West, het minst sterk in Schalkwijk. Overheid en onderwijs zitten vooral in het Centrum. De meeste vestigingen in de zorg en welzijn bevinden zich in Haarlem-Noord en Zuid-West.

Het aantal banen in Haarlem-Oost (blz. 15) is het hoogst en dit aantal in Haarlem-Noord samen met Schalkwijk het minst. De spreiding van het aantal vestigingen geeft een ander beeld. In Haarlem-Noord bevinden zich de meeste vestigingen, terwijl Haarlem-Oost achterblijft. Dit betekent dat er in Haarlem-Noord gemiddeld veel kleine vestigingen staan ten opzichte van Haarlem-Oost (en Schalkwijk).

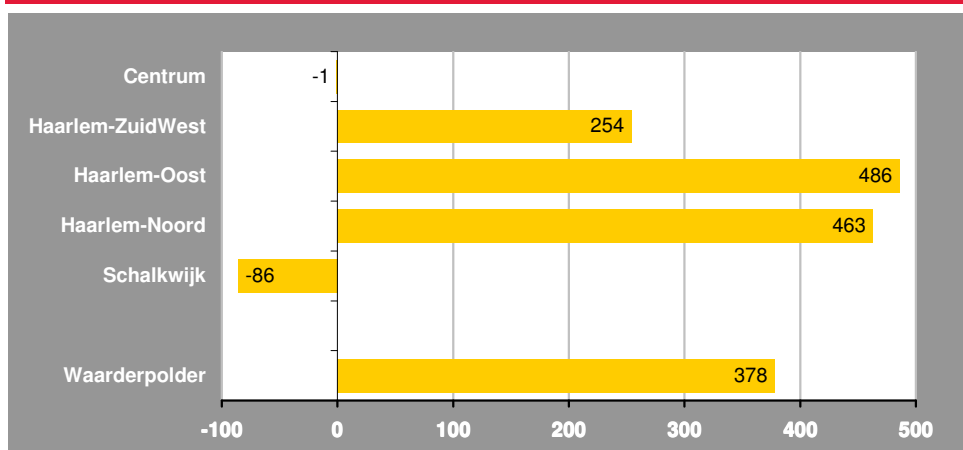
Vestigingen in Haarlem naar bedrijfstak en stadsdeel, 2010

Bron: LISA

De groei van het aantal vestigingen tussen 2001 en 2010 heeft niet plaats gehad in Centrum en in Schalkwijk. Vooral in Haarlem-Oost en Haarlem-Noord nam het aantal bedrijfsvestigingen fors toe. De groei van bijna 500 vestigingen in Haarlem-Oost betekent hier een toename van 34%. Ook het aantal banen nam in Haarlem-Oost het meest toe. In Haarlem-ZuidWest neemt het aantal vestigingen toe, maar is het aantal banen (zie blz. 16) het meest afgenomen.

Ontwikkeling vestigingen in Haarlem naar stadsdeel, 2001-2010

Bron: LISA

3. Werkgelegenheid naar branche

3.1 Vestigingen naar enkele bedrijfspgroepen

Haarlem is een winkelstad en dit imago wordt door 1.022 winkelvevestigingen vorm gegeven. Daarnaast zijn er in totaal 475 horecavestigingen. Het leeuwendeel daarvan (252) betreft restaurants en verwante bedrijven. De gezondheidseconomie bestaat voor 78% uit de gezondheids- en welzijnszorg. In deze branche bevindt zich 16% van de Haarlemse werkgelegenheid.

Haarlem is ook in beeld als creatieve stad: in totaal omvat de branche van de creatieve industrie 1.668 vestigingen. Vooral kunsten en cultureel erfgoed zijn goed vertegenwoordigd met 652 vestigingen.

De kantorenfunctie van Haarlem is de afgelopen jaren versterkt en komt anno 2010 uit op 3.831 vestigingen. De meeste vestigingen zijn high tech kantoren (1.750) en administratieve kantoren in de profit sector (1.434).

De recreatie en toerisme bestaat voor een deel uit horecagelegenheden, maar ook andere branches profiteren van de aantrekkingskracht van Haarlem als "toeristische stad".

De diversiteit aan winkels en de historische binnenstad zijn voor 950 vestigingen in de branche "recreatie en toerisme" belangrijk.

Vestigingen in Haarlem in enkele geselecteerde bedrijfspgroepen, 2010

bedrijfstak	vestigingen
Winkels:	1.022
Supermarkten, warenhuizen e.d. alg. assort.	59
Winkels in voedings- & genotmiddelen	119
Winkels in de non-food	844
Horeca:	475
waaronder hotels e.d.	14
restaurants, cafetaria's e.d.	252
cafés	125
Gezondheidseconomie:	928
industrie	26
handel	72
zakelijke dienst	4
gezondheidszorg	456
welzijnszorg	271
Creatieve industrie:	1.668
kunsten en cultureel erfgoed	652
media en entertainmentindustrie	419
creatieve zakelijke dienstverlening	597
Kantoren:	3.831
baliekantoren	151
administratieve kantoren profit	1.434
administratieve kantoren non-profit	133
high tech kantoren	1.750
overige kantoren profit	363
Recreatie en toerisme:	950
Logiesverstrekking	22
Horeca	377
Vervoer	105
Cultuur, recreatie en amusement	182
Sport	116
Overig	89

Bron: LISA

In dit hoofdstuk wordt verder ingegaan op de detailhandel, de horeca, de gezondheidseconomie en de creatieve industrie.

De kantoren en recreatie en toerisme komen in aparte hoofdstukken aan de orde. Hier zijn ook andere aspecten van de kantorenmarkt en het toerisme (bezoek aan de stad) verder onder de loep genomen.

3.2 Detailhandel en horeca

De detailhandel bestaat uit ruim 1.300 vestigingen. Handel en reparatie van auto's zijn hier niet bij opgenomen. De detailhandel bestaat voor 77% uit winkels. De overige 23% detailhandel is markthandel en detailhandel via postorder en internet, colportage en straathandel.

Haarlem telt een grote diversiteit aan winkels, toch zijn een aantal branches duidelijk sterk vertegenwoordigd. Zo is meer dan 1/4 van de winkels een kleding-, mode- of schoenenwinkel.

De horeca in Haarlem bestaat voor meer dan de helft uit eetgelegenheden, dit zijn 250 vestigingen die vooral in het Centrum zijn gevestigd. Daarnaast telt Haarlem 125 cafés.

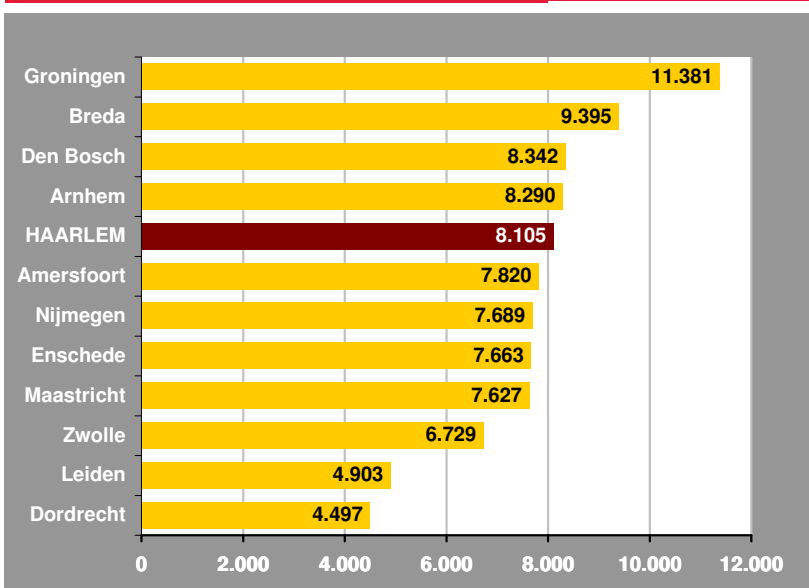
Werkgelegenheid detailhandel en horeca in Haarlem naar bedrijfsgroep, 2010

bedrijfstak	Banen		Vestigingen	
	abs.	in %	abs.	in %
Supermarkten, warenh. e.d. alg. assort.	2.350	29,0	59	4,4
Supermarkten e.d. alg.ass. voedingsmidd.	1.873	23,1	49	3,7
Warenhuizen e.d. winkels met alg.assortiment	477	5,9	10	0,8
Winkels gespec. in voedings-/genotm.	476	5,9	119	9,0
Benzinestations	63	0,8	8	0,6
Winkels in consumenten-elektronica	195	2,4	43	3,2
Winkels in overige huishoudelijke art.	1.064	13,1	158	11,9
Winkels in lectuur, sport- en recreatie-art.	480	5,9	110	8,3
Winkels in overige artikelen	2.340	28,9	525	39,5
Winkels in kleding en mode-art.; schoenen en lederw.	1.250	15,4	268	20,2
Apoth. en drogisterij-, orthop.art. en parfums, cosm.	438	5,4	41	3,1
Winkels in artikelen n.e.g., tweedehands goed.	652	8,0	216	16,3
Markthandel	121	1,5	75	5,6
Detailhandel niet via winkel of markt	1.016	12,5	232	17,5
DETAILHANDEL (niet in auto's)	8.105	100,0	1.329	100,0
Hotels e.d.	276	9,4	14	2,9
Verhuur vakantiehuisjes, kampeerterr., logiesvestr.	21	0,7	8	1,7
Restaurants, cafeteria's e.d.	1.755	59,7	252	53,1
Kantines en catering	284	9,7	76	16,0
Cafés	606	20,6	125	26,3
HORECA	2.942	100,0	475	100,0

Bron: LISA

De werkgelegenheid in de detailhandel is in Haarlem ten opzichte van de meeste hier genoemde steden niet afwijkend. Alleen in Groningen en Breda is het aantal banen een stuk hoger, terwijl in de "kleine" steden Dordrecht en Leiden dit aantal aanmerkelijk lager is.

Werkgelegenheid in de detailhandel, 2010

Bron: LISA

Een echte winkelstad in cijfers

Haarlem komt in onderzoek als sinds jaar en dag naar voren als één van de beste steden van Nederland om te winkelen. De gemeente spant zich samen met ondernemers en andere betrokkenen in om deze bijzondere status te handhaven. Onderzoek vormt hierbij een belangrijke basis. Zo voerde Onderzoek en Statistiek Haarlem in 2010 een groot onderzoek uit naar de drie belangrijkste winkelgebieden van Haarlem. De tabel geeft een overzicht van de voornaamste uitkomsten. Bijvoorbeeld van de herkomst van de bezoekers, hun bestedingen en bezoekfrequentie. Verder te zien zijn het vervoer waarmee shoppers het winkelgebied bezoeken en hun verbeteringsuggesties.

Haarlemse winkelcentra			
	Haarlem Centrum	Schalkwijk	Cronjéstraat
Aantal winkels*	600	115	150
Winkeloppervlakte*	89.000 m ²	25.000 m ²	14.000 m ²
Aantal bezoekers per week	302.300	108.500	45.300
Bedrag totale bestedingen per passant/bezoeker	€ 61	€ 29	€ 27
Herkomst bezoekers			
Haarlem-Noord	8%	5%	53%
Haarlem Centrum en Zuid-West	17%	5%	7%
Schalkwijk en Haarlem-Oost	11%	54%	3%
Haarlem (postcode onbekend)	8%	8%	17%
Regio	26%	17%	15%
Elders	30%	11%	5%
Herkomst totale bestedingen			
Haarlem	33%	61%	76%
Regio	28%	19%	19%
Elders	39%	20%	5%
Bezoekersfrequentie			
Vrijwel dagelijks	23%	28%	22%
2-3 x per week	17%	27%	30%
1 x per week	13%	17%	22%
2-3 x per maand	10%	8%	7%
1 x per maand	14%	9%	9%
minder vaak	23%	11%	10%
Vervoerswijze			
Auto	22%	35%	27%
Bus	14%	12%	6%
Trein	16%	0%	1%
Fiets	30%	19%	20%
Lopend	15%	26%	42%
Overig	3%	8%	4%
Verbetersuggesties			
Suggestie 1	Overlast fietsers	Veiligheid	Overlast fietsers
Suggestie 2	Meer parkeer- plaatsen	Gezelligheid	Parkeerplaatsen voor fietsen
Branches die men mist			
Eerste gemis	Winkels in kleding en modeartikelen	Winkels in kleding en modeartikelen	Warenhuizen
Tweede gemis	Warenhuizen	Exclusievere winkels	Winkels in kleding en modeartikelen
Derde gemis	Exclusievere winkels	Speciaalzaken	Supermarkt

*Winkelen in Haarlem, 2010

3.3 Gezondheidseconomie

De gezondheidseconomie in Haarlem neemt 20% van de werkgelegenheid voor zijn rekening. Dit betekent dat 1 op de 5 banen een baan in de gezondheidseconomie is. Van deze banen is ruim 80% direct werkzaam in de gezondheids- en welzijnszorg; een kleine 20% is werkzaam in andere bedrijfstakken.

In deze branche is ruim de helft (55%) van de banen werkzaam in grote vestigingen (> 100 banen). Gemiddeld is 33% van de Haarlemse werkgelegenheid werkzaam in grote vestigingen.

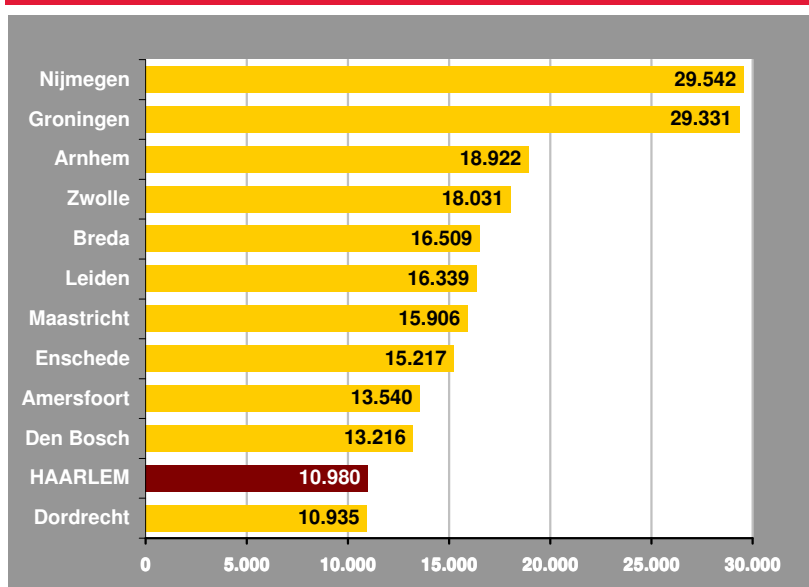
Gezondheidseconomie in Haarlem, 2010

bedrijfstak/ grootteklasse	vesti- gingen	banen	% totaal banen in Gezondh.Ec.
industrie	26	1.621	12,0
groothandel	31	345	2,6
detailhandel	41	438	3,2
speur- en ontwikkelingswerk	4	99	0,7
gezondheidszorg	456	4.584	34,0
verpleging, verzorging met overnachting	54	3.654	27,1
maatsch. dienstverl. zonder overnachting	217	2.742	20,3
1 arbeidsplaatsen	321	375	2,8
2-9 arbeidsplaatsen	360	1.769	13,1
10-49 arbeidsplaatsen	117	2.846	21,1
50-99 arbeidsplaatsen	12	1.052	7,8
100 arbeidsplaatsen en meer	19	7.441	55,2
TOTAAL HAARLEM	829	13.483	100,0

Bron: LISA

Van de gezondheidseconomie bevindt zich 81% van de banen in de gezondheids- en welzijnszorg. Dit zijn voor Haarlem 10.980 banen. Met dit aantal banen zit Haarlem in vergelijking met de andere steden aan de lage kant. Alleen in Dordrecht werken er nog minder mensen in de zorg. Vooral in Nijmegen en Groningen zijn veel mensen werkzaam in deze sector.

Gezondheids- en welzijnszorg, 2010

Bron: LISA

3.4 Creatieve industrie

De meeste van de 1.668 banen in de creatieve industrie vinden we in de bedrijfstak 'cultuur, sport en recreatie' (40%).

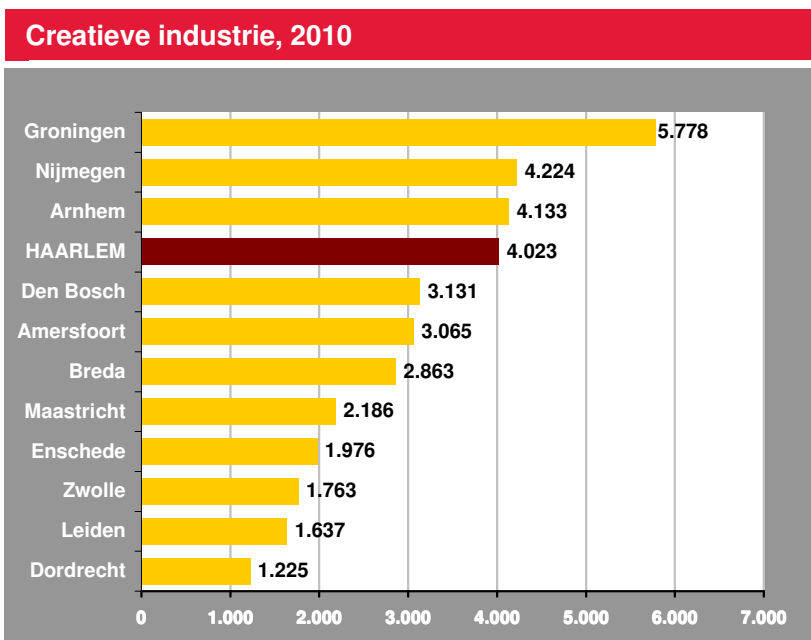
De werkgelegenheid in de creatieve industrie is voor meer dan de helft gevestigd in kleine bedrijfjes tot en met vier arbeidsplaatsen (gemiddeld is 23% van de Haarlemse werkgelegenheid werkzaam in dergelijke kleine vestigingen).

Creatieve industrie in Haarlem, 2010			
bedrijfstak/ grootteklasse	vesti- gingen	banen	% totaal banen in Creatieve Ind.
informatie en communicatie	265	1.036	25,8
advies, onderzoek en ov. spec. zakelijke dienst	716	1.213	30,2
overige zakelijke dienst	19	60	1,5
cultuur, sport en recreatie	659	1.608	40,0
overige dienstverlening	9	106	2,6
1 arbeidsplaatsen	1.287	1.335	33,2
2-4 arbeidsplaatsen	293	706	17,5
5-9 arbeidsplaatsen	44	290	7,2
10-49 arbeidsplaatsen	39	991	24,6
50 arbeidsplaatsen en meer	5	701	17,4
TOTAAL HAARLEM	1.668	4.023	100,0

Bron: LISA

In vergelijking met de hier opgenomen steden is de creatieve industrie in Haarlem goed vertegenwoordigd. Alleen Groningen steekt boven de andere steden uit. Daarna volgen Haarlem, Arnhem en Nijmegen in de subtop. In Dordrecht bevinden zich de minste banen in de creatieve industrie.

6% van de Haarlemse banen bevindt zich in de creatieve industrie. Dit is het hoogste percentage van de hier genoemde steden. Daarna volgen Groningen, Nijmegen en Arnhem met allen ruim 4%. Zwolle en Dordrecht sluiten de rij met 2%.

Bron: LISA

4. De kantorenmarkt

4.1 De kantorenbranche

In de kantorenbranche in Haarlem zijn bijna 20.000 mensen werkzaam, dit is 30% van de werkgelegenheid. Deze branche valt voor het grootste deel (64%) in de zakelijke dienstverlening. Daarnaast 33% uit banen in de overige (niet-commerciële) dienstverlening.

De kantoorbranche bestaat voor 94% uit vestigingen met minder dan 10 banen. De verdeling van de banen is verdeeld over kleine vestigingen (6.600 banen), middelgrote vestigingen (5.700 banen), en vestigingen met meer dan 100 banen (7.400 banen).

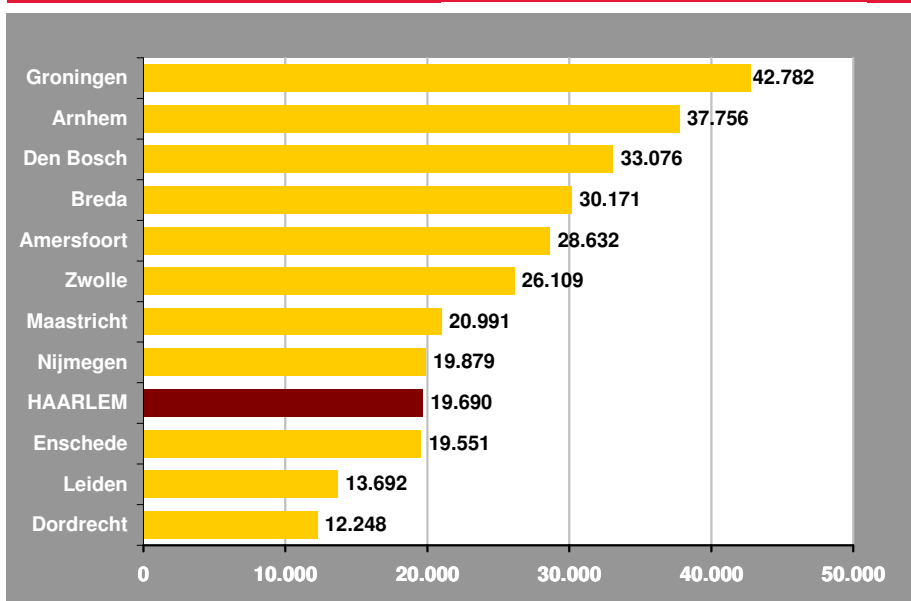
Kantoorbranche in Haarlem naar bedrijfstak/grootteklasse, 2010

bedrijfstak/ grootteklasse	vesti- gingen	banen	% totaal banen in kantoren
bouwnijverheid	13	101	0,5
vervoer en opslag/ post	19	607	3,1
informatie en communicatie	604	2.771	14,1
financiële instellingen	160	1.178	6,0
verhuur/handel onroerend goed	141	659	3,3
specialistische zakelijke dienst	2.331	6.304	32,0
verhuur roer.goed, ov. zak.dienst	366	1.602	8,1
overheid en onderwijs	37	5.349	27,2
gezondheids-/welzijnszorg	72	861	4,4
overige dienstverlening	88	258	1,3
1 arbeidsplaats	2.725	2.896	14,7
2-9 arbeidsplaatsen	884	3.660	18,6
10-49 arbeidsplaatsen	167	3.465	17,6
50-99 arbeidsplaatsen	29	2.284	11,6
100 arbeidsplaatsen en meer	26	7.385	37,5
TOTAAL HAARLEM	3.831	19.690	100,0

Bron: LISA

Absoluut is het aantal banen in de kantoorbranche in Haarlem, vergeleken met de andere steden, niet echt hoog. Percentueel zit Haarlem met 30% in de middenmoot. Arnhem en Amersfoort scoren met meer dan 35% het hoogst. Nijmegen staat met 20% onderaan.

Aantal banen in kantoren per gemeente, 2010

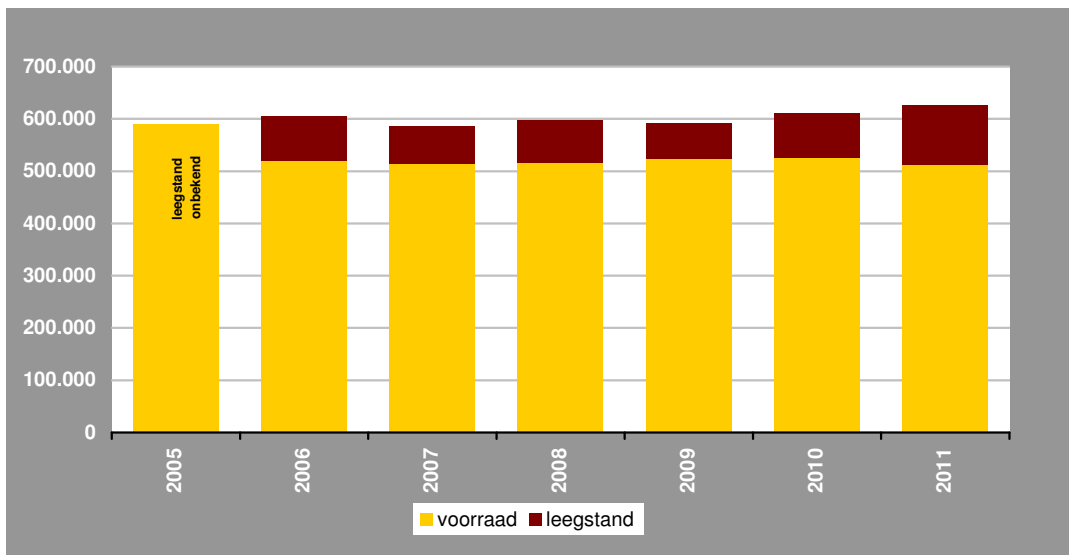
Bron: LISA

4.2 Ontwikkeling vloeroppervlak kantorenmarkt

De bruto voorraad vloeroppervlak kantoren is in Haarlem met bijna 6% gestegen van 590.500 tot 625.100 m² in de periode 2005-2011.

De leegstand van het aantal m² bruto vloeroppervlak bedraagt van 2006 tot aan 2010 tussen de 11 en 14%. In januari 2011 is de leegstand snel gegroeid tot 18% van de totale voorraad. Van deze leegstand is echter wel bijna een derde voorverhuurd, waardoor de echte leegstand in 2011 ruim 12% is.

Ontwikkeling kantorenmarkt in Haarlem in m² bruto vloeropp., 2005-2011

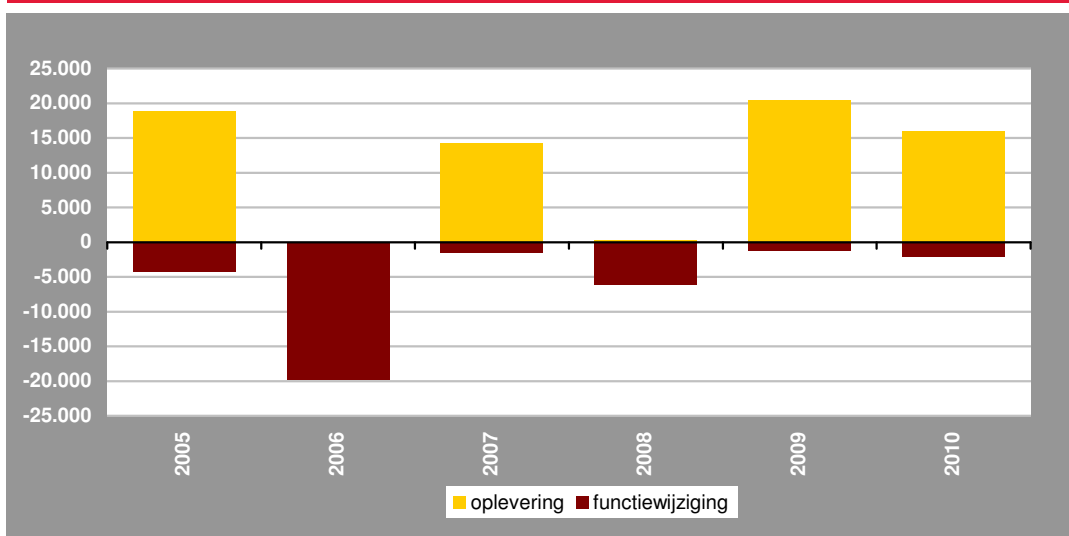

Bron: Kantorenmarkt BV 2011

In Haarlem is vanaf 2005 tot en met 2010 bijna 70.000 m² bruto vloeroppervlak kantoren opgeleverd. Vooral in 2005 en in de laatste twee jaar is de oplevering van kantooroppervlak fors.

In 2006 is het bruto vloeroppervlak echter met bijna 20.000 m² verminderd door functiewijziging van het kantooroppervlak. Vanwege de afname van het m² bruto vloeroppervlak door functiewijziging is de totale toename van het oppervlak in de periode 2005-2010 iet minder dan 35.000 m².

Oplevering en functiewijziging m² bruto vloeroppervlak, 2005-2011

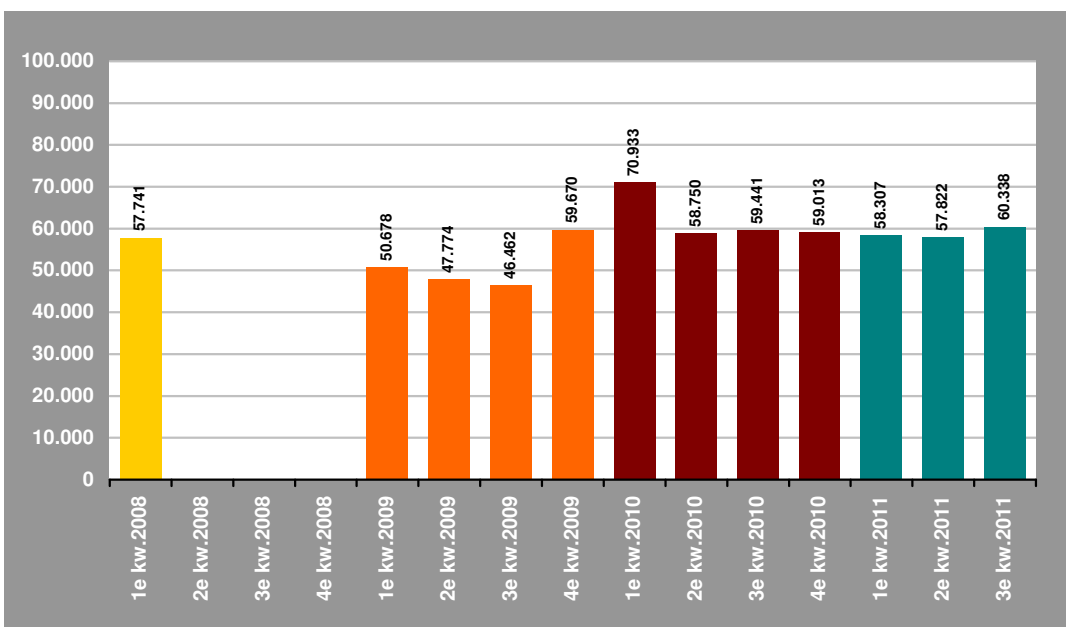
Bron: Kantorenmarkt BV 2011

4.3 Aanbod kantoorruimte

In de site van de VastGoedMarkt staan per soort ruimte en plaats wat het aanbod is. Bij de aangeboden kantoorruimten staat het aantal m2 vermeld. Door deze m2 elke maand op te nemen kan een kwartaalcijfer berekend worden.

In Haarlem is het aantal m2 aangeboden kantoorruimte in 2010 gemiddeld hoger dan in 2009. Vanaf het tweede kwartaal 2010 ontstaat een vrij stabiel beeld. Er is dus geen sprake van een verder verruiming van het aanbod op de Haarlemse kantorenmarkt. Dit is een teken van herstel.

Aanbod aantal m2 kantoorruimte in Haarlem per kwartaal¹, 2008-2011

Bron: VGM, ¹: 3-maandelijks gemiddelde, 1e kw. 2008 en 2009: januari 2008 en 2009

In Haarlem zijn in november 2011 66 kantoorruimten aangeboden. Dit zijn veel kantoorruimten van tussen de 100 m2 en 500 m2. Het Haarlemse aanbod van 66 kantoren is in vergelijking met de hier opgenomen steden relatief laag; alleen in Dordrecht is dit aantal lager (33). In Arnhem, Amersfoort en Breda ligt het aantal aangeboden kantoorruimten boven de 200. In Amersfoort maar vooral in Arnhem is ook het aantal aangeboden grote kantoorruimten hoog.

Aanbod kantoorruimte VastGoedMarkt per gemeente naar grootte in m2, nov. 2011

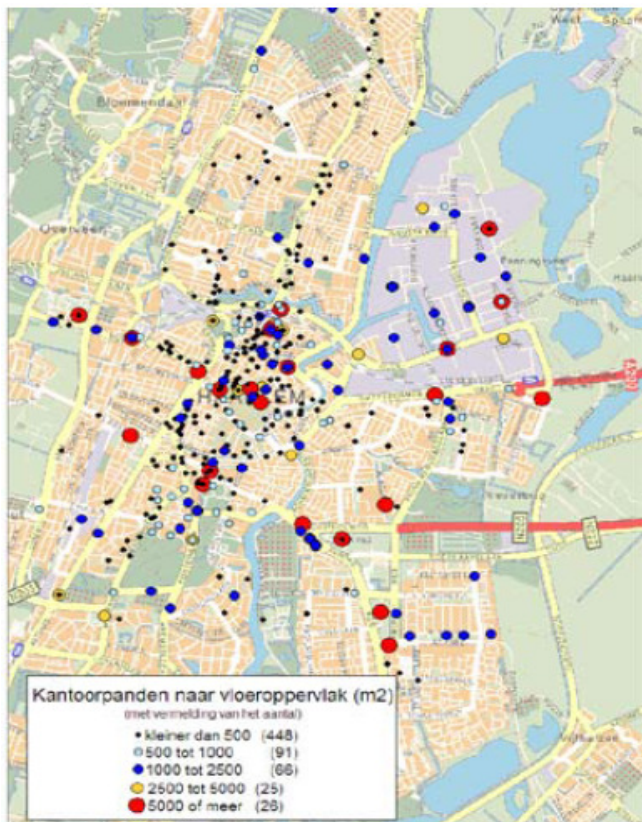
	1-100	100-250	250-500	500-1000	1000-2000	2000-3000	3000-5000	5000-10.000	10.000 en meer	TOTAAL	w.o. koop
Amersfoort	20	38	44	50	42	11	7	13	1	226	15
Arnhem	8	45	48	50	41	24	22	13	6	257	12
Breda	15	48	44	40	35	9	7	4	3	205	18
Dordrecht	0	1	4	6	11	4	5	1	1	33	4
Enschede	7	22	17	27	25	11	8	7	2	126	7
Groningen	4	35	34	33	19	12	10	4	2	153	11
HAARLEM	5	15	14	9	7	8	5	2	1	66	7
Leiden	9	21	16	26	14	4	4	4	3	101	13
Maastricht	5	19	20	20	20	5	4	5	2	100	16
Nijmegen	6	30	15	16	11	4	2	2	1	87	8
s-Hertogenbosch	15	36	38	34	24	11	11	6	3	178	18
Zwolle	1	11	22	24	13	10	11	6	4	102	6
TOTAAL NEDERLAND	337	1.106	1.117	1.188	889	388	363	253	178	5.819	442

Bron: VGM

4.3 Spreiding kantoren in Haarlem

De spreiding van kantoren in Haarlem laat een concentratie zien in het Centrum en in de Stationsbuurt. In deze buurten, in de Waarderpolder en langs enkele hoofdwegen, liggen vooral grote kantoorpanden. Ook de kleinere kantoorpanden zijn voor een belangrijk deel langs enkele hoofdwegen gelegen.

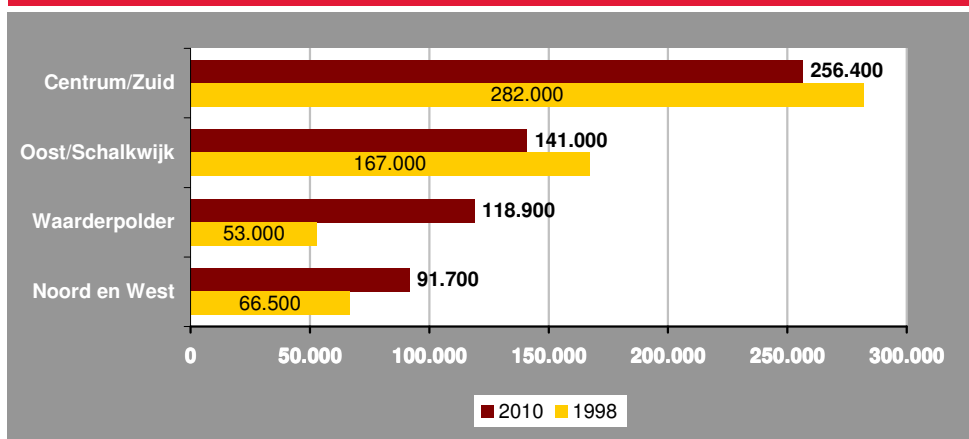
Spreiding kantoren in Haarlem, 2007

Een uitsplitsing van het kantooroppervlak per stadsdeel toont een groot oppervlak in Haarlem Centrum/Zuid. In 2010 ligt 42% van het kantooroppervlak van Haarlem in dit gebied. Toch neemt hier het oppervlak af; in 1998 lag nog bijna de helft van de kantooroppervlak in dit gebied. Ook in Oost en Schalkwijk is het oppervlak gedaald. Vooral in de Waarderpolder is het kantooroppervlak toegenomen.

De leegstand bij de kantoren is 12,9% in heel Haarlem. Vooral in de Waarderpolder is de leegstand relatief hoog: 18,3% en Haarlem-Zuid 13,7%. In Noord is de leegstand laag, hier bevindt zich echter maar 21.100 m2 kantoor (3% van heel Haarlem).

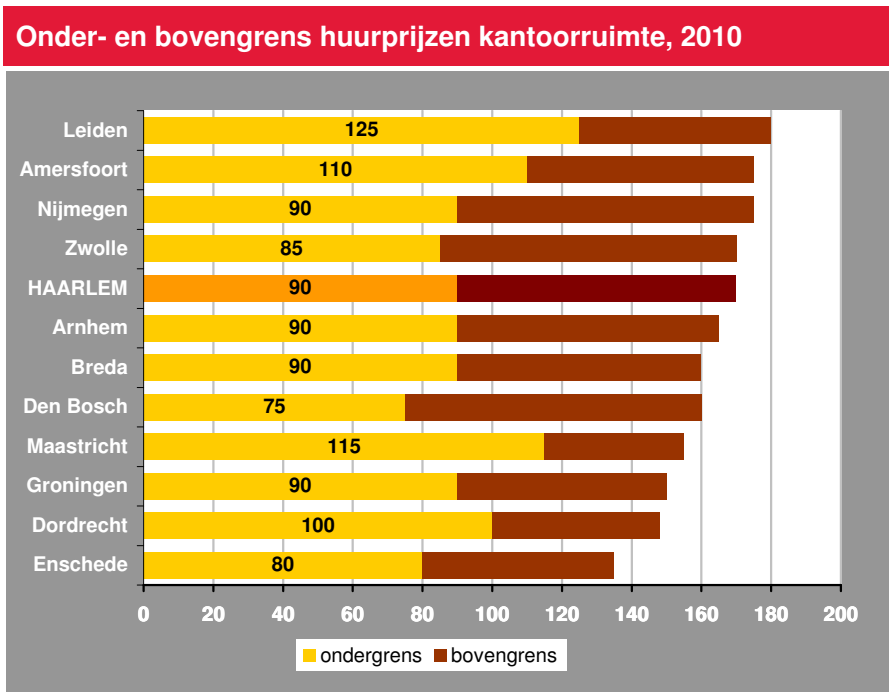
Kantooroppervlakte in Haarlem naar stadsdeel, 1998-2010

Bron: Kantorenmarkt BV 2 (Oppervlakte Centrum/Zuid in 2010: Centrum 158.300 en Zuid 98.100
Oppervlakte Noord en West in 2010: 21.100 in Noord en 70.600 in West)

4.4 Huurprijzen kantoorruimte

De huurprijzen van kantoorruimte in Haarlem ligt ten opzichte van de andere opgenomen steden iets boven het gemiddelde. De ondergrens ligt in Haarlem op € 90 per m², in Leiden, Maastricht en Amersfoort is deze ondergrens flink hoger. De bovengrens in Haarlem is € 170, alleen in Leiden, Amersfoort en Nijmegen ligt deze bovengrens hoger. In Enschede is de bovengrens het laagst met € 135 per m².

Bron: Zadelhoff

5. Toerisme

5.1 Werkgelegenheid toerisme en recreatie

Het aantal banen in de branche toerisme en recreatie is in Haarlem met bijna 5.600 slechts 8% van het totaal aantal banen. Toch is het toerisme in Haarlem van belang omdat tal van andere branches (bijvoorbeeld de detailhandel) meeprofiteren van de aantrekkingskracht van Haarlem.

De horeca neemt in deze branche bijna de helft van de banen in. Ook vervoer neemt een belangrijk deel van de banen voor zijn rekening.

Deze branche telt 950 vestigingen, dit zijn voor 72% vestigingen met minder dan 10 banen. De 31 grootste vestigingen zorgen wel voor 50% van het aantal banen.

Werkgelegenheid in het toerisme in Haarlem, 2010

bedrijfstak/ grootteklasse	vesti- gingen	banen	% totaal banen in Toerisme
detail-/groothandel	59	311	5,6
logiesverstrekking	22	297	5,3
horeca	377	2.361	42,5
vervoer	105	1.065	19,2
cultuur, recreatie	182	770	13,9
sport	116	250	4,5
overig	89	498	9,0
1 arbeidsplaatsen	321	501	9,0
2-9 arbeidsplaatsen	360	1.301	23,4
10-49 arbeidsplaatsen	117	953	17,2
50-99 arbeidsplaatsen	12	1.688	30,4
100 arbeidsplaatsen en meer	19	1.109	20,0
TOTAAL HAARLEM	950	5.552	8,3

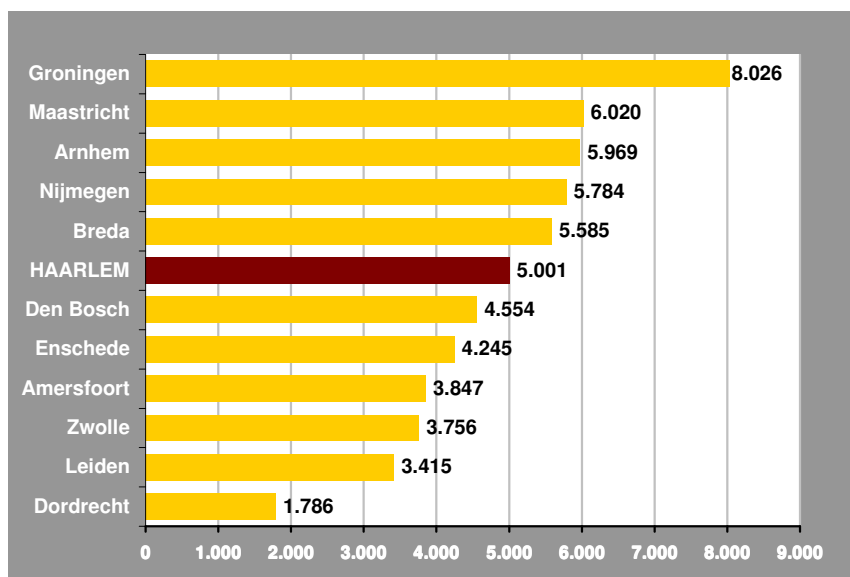
Bron: LISA

Door een iets andere definitie (IPO) is in de vergelijking met andere steden het aantal banen in de toerisme en recreatie in Haarlem 5.000. Alleen in Groningen is het aantal banen in deze branche aanmerkelijk hoger.

Procentueel scoort Maastricht het best en komt Haarlem op de tweede plaats.

Vooral in Dordrecht is het aantal banen in deze branche klein.

Aantal banen toerisme en recreatie, 2010

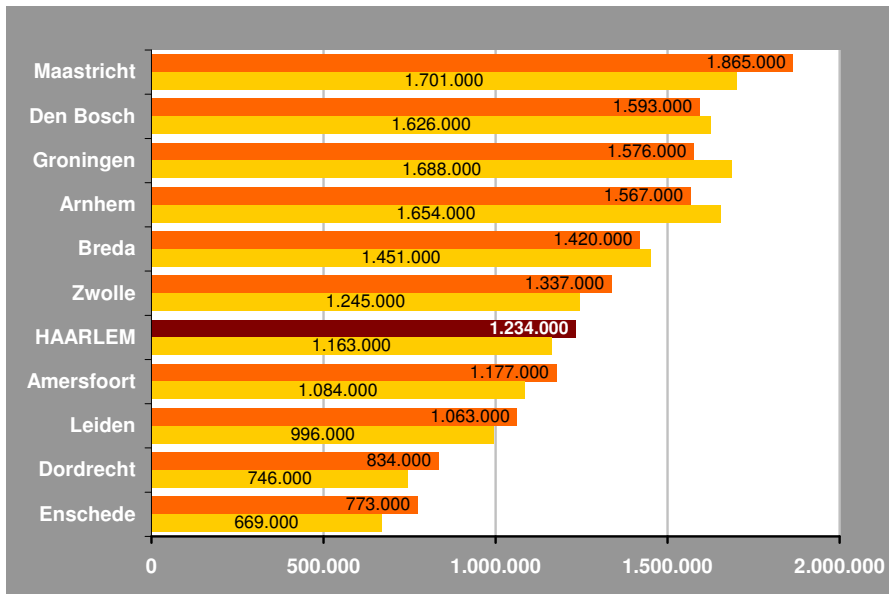

Bron: LISA/ IPO

5.2 Toeristisch bezoek aan steden

Meer dan 1,2 Nederlanders maakten in 2010 een toeristisch uitstapje naar Haarlem. Dat waren er 71.000 meer dan een jaar eerder. In vergelijking met elf andere grote gemeenten staat de Spaarnestad in de middenmoot. Maastricht voert het klassement duidelijk aan. Deze stad trok 270.000 meer binnenlandse toeristen dan nummer twee 's-Hertogenbosch.

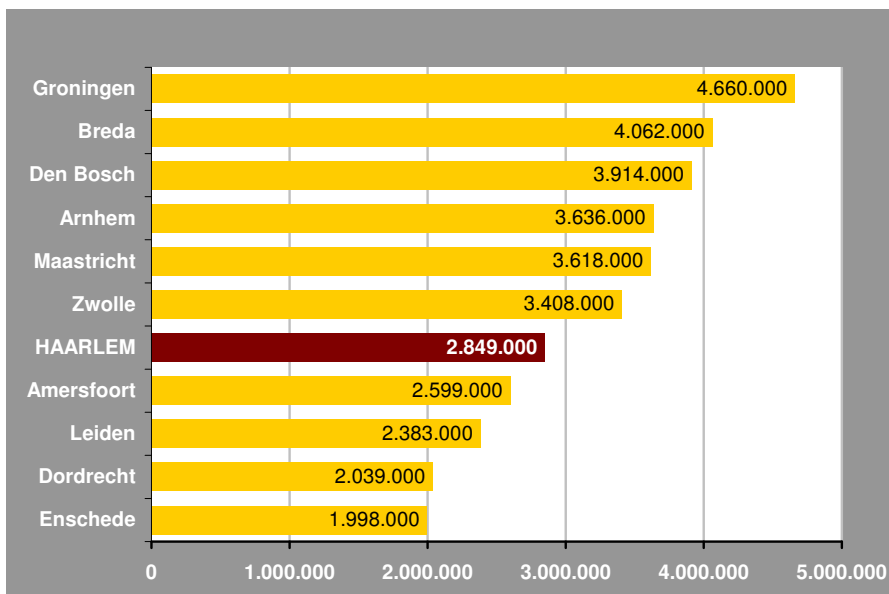
Aantal bezoekers per gemeente, 2009-2010

Bron: NBTC-NIPO Research

De 1,2 miljoen Nederlandse toeristen brachten Haarlem met elkaar 2,8 miljoen bezoeken. Elke bezoeker kwam gemiddeld 2,3 keer. Wat het aantal bezoeken betreft, neemt Haarlem eveneens een middenpositie in. Niet Maastricht, maar Groningen voert bij dit criterium het klassement aan.

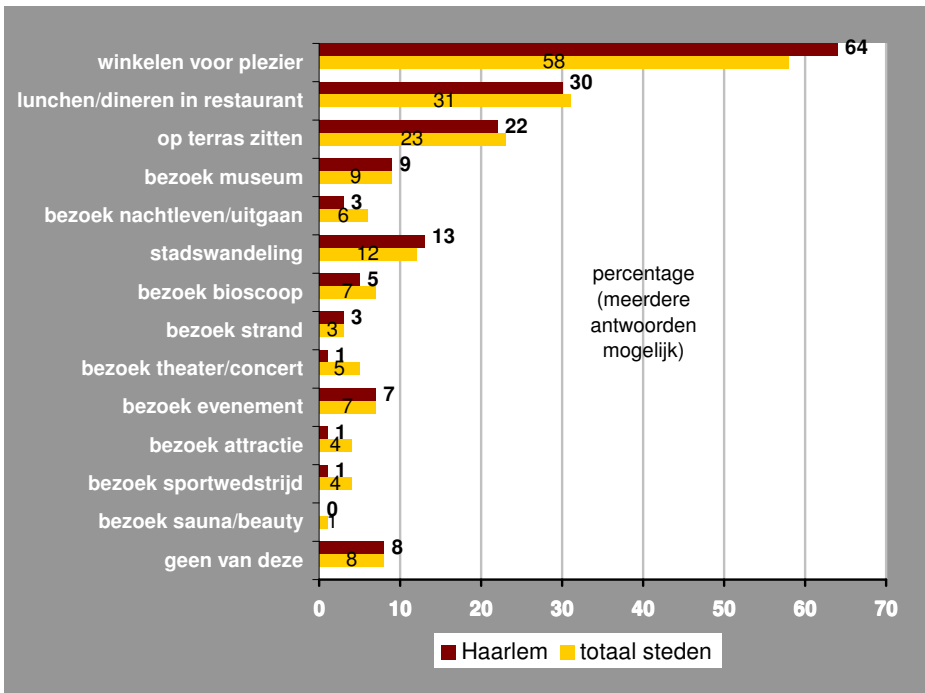
Aantal bezoeken per gemeente, 2010

Bron: NBTC-NIPO Research

Voornaamste trekpleister van Haarlem vormt het rijk gevarieerde winkelbestand. Ruim zes van de tien Nederlandse bezoekers kwamen onder meer om te shoppen. Andere activiteiten volgen ruim op afstand. Zo lunchte of dineerde één op de drie binnenlandse toeristen en streek iets minder dan een kwart op een terrasje neer.

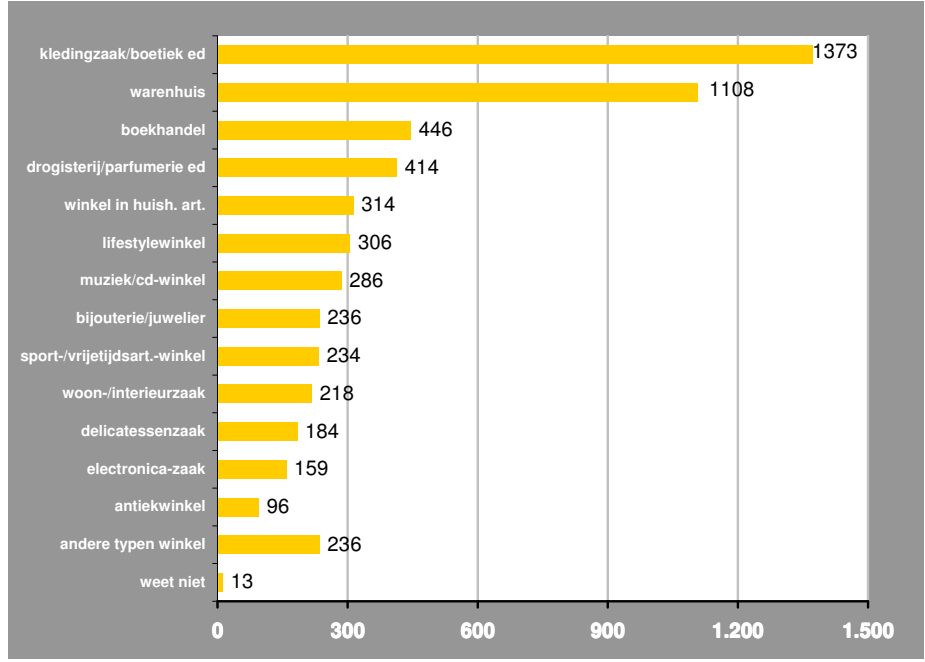
Ondernomen activiteiten door bezoekers van Haarlem, 2010

Bron: NBTC-NIPO Research

Vooral kledingzaken/boetieks e.d. en warenhuizen zijn bij het laatste bezoek door de Nederlandse bezoekers van Haarlem bezocht. Ten opzichte van andere steden in dit onderzoek valt het relatief hoge bezoek op bij boekhandels en antiekwinkels. Relatief weinig bezoek in Haarlem krijgen elektronica-zaken.

Welke typen winkels bezocht bij laatste bezoek Haarlem, 2010

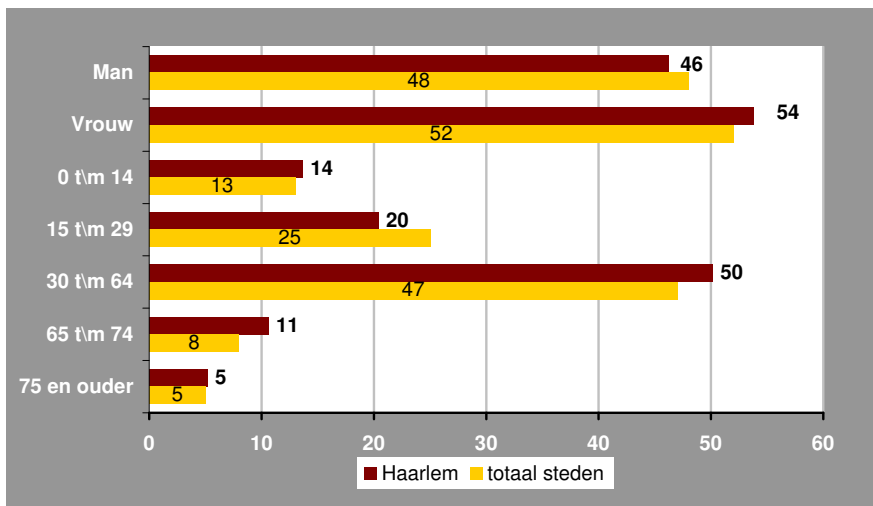

Bron: NBTC-NIPO Research

Vooral Nederlanders van middelbare leeftijd vinden hun weg naar Haarlem. De helft van de bezoeken door binnenlandse toeristen werd gedaan door mensen van 30-64 jaar. Het aandeel van deze categorie ligt bovendien 3% hoger dan in alle steden samen. De leeftijdscategorie 15 tot en met 29 jaar scoort duidelijk minder dan in alle steden samen.

Haarlem trekt meer vrouwen dan mannen, wellicht heeft dit te maken met de reden van bezoek die in Haarlem het best scoort: winkelen voor plezier.

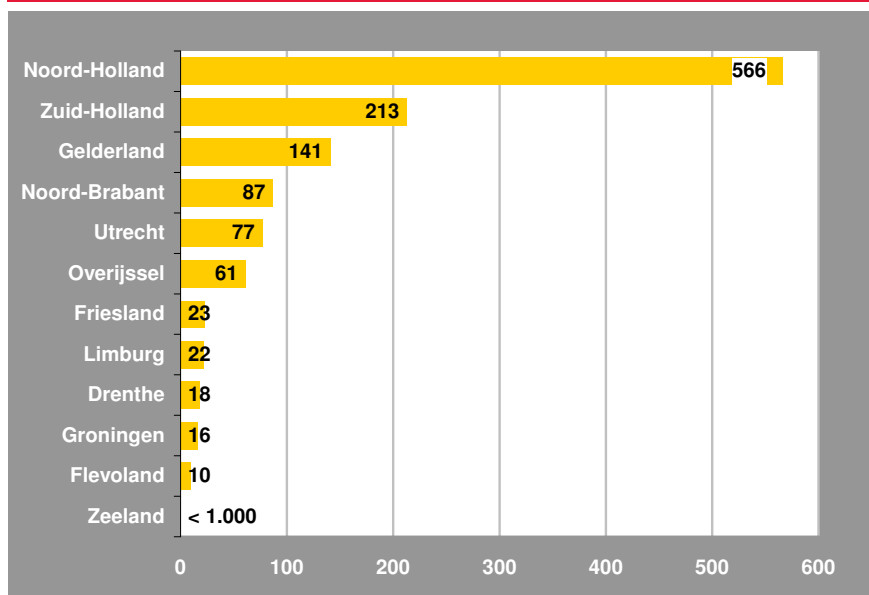
Leeftijd en geslacht van aantal bezoeken in %, 2010

Bron: NBTC-NIPO Research

Haarlem oefent vooral aantrekkingskracht uit op Noord-Hollanders. Bijna de helft van de binnenlandse bezoekers komt uit de provincie waarvan Haarlem zelf hoofdstad is. Met groot verschil op plaats twee volgt het nabije Zuid-Holland; nabij omdat Haarlem niet ver van de provinciegrens ligt.

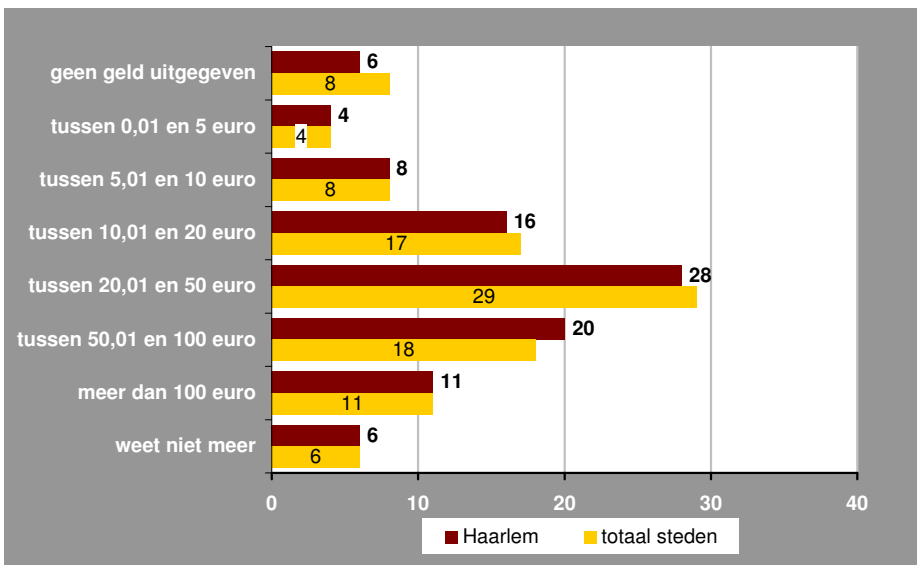
In welke provincie wonen bezoekers (x 1.000) van Haarlem, 2010

Bron: NBTC-NIPO Research

De uitgaven van binnenlandse bezoekers aan Haarlem wijken nauwelijks af van het gemiddeld beeld voor alle steden samen. Bijna één op de drie bezoekers -en daarmee de grootste groep- besteedde een bedrag tussen 20 en 50 Euro.

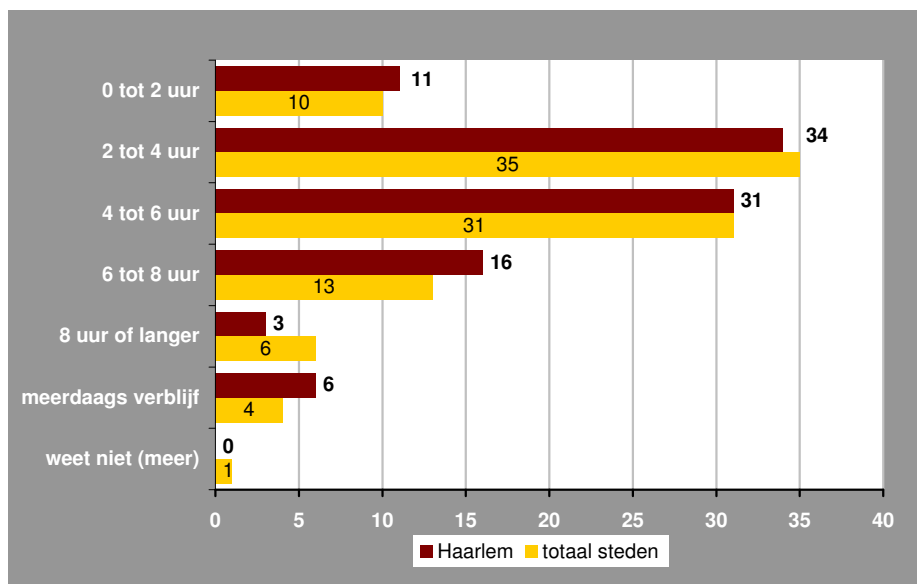
Hoeveel geld is er gemiddeld per persoon uitgegeven, 2010

Bron: NBTC-NIPO Research

Verschillen met het totaal van de steden doen zich alleen voor bij Nederlandse toeristen die wat langer blijven. Zo kiezen bovengemiddeld veel bezoekers voor een meerdaags verblijf in Haarlem. De groep die één dag in de stad doorbrengt, maar dan wel langer dan acht uur, valt in de Spaarnestad wat kleiner uit dan gemiddeld.

Hoe lang duurde uw laatste bezoek aan Haarlem, 2010

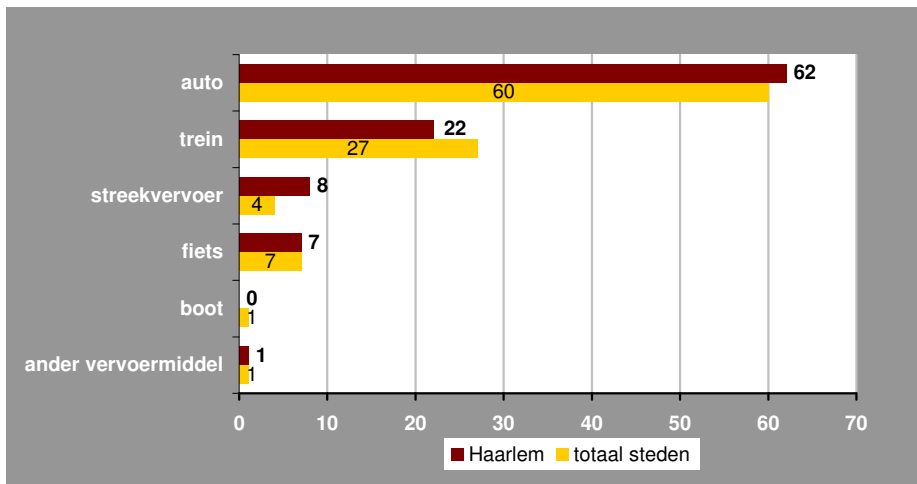

Bron: NBTC-NIPO Research

5.3 Vervoermiddel bezoek en parkeren

De Nederlandse bezoekers naar Haarlem komen in de meeste gevallen (62%) met de auto naar de stad. Ook de trein is door velen gebruikt om de stad te bezoeken. Hier scoort Haarlem echter minder dan het totaal van de steden. Van de bus maakt 8% gebruik, dit is procentueel dubbel zoveel als in alle steden samen.

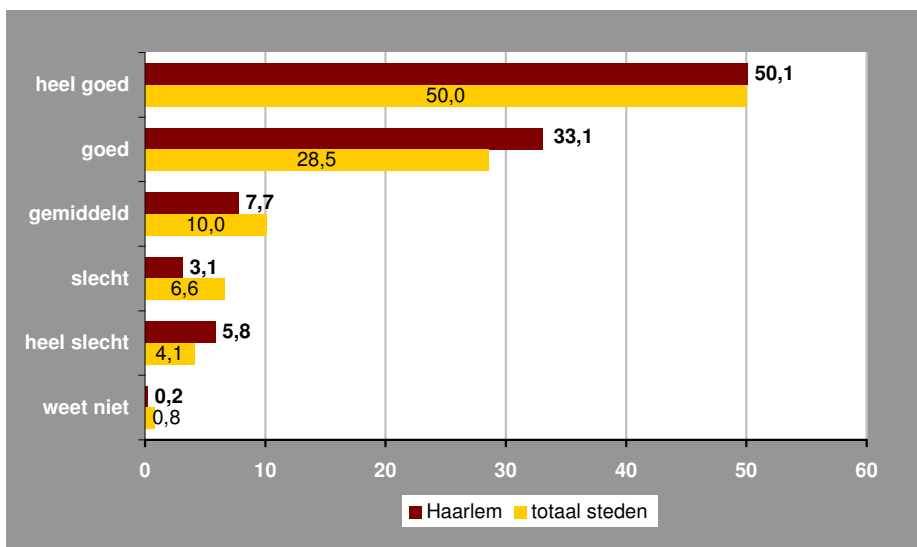
Vervoermiddel bij bezoek (%) aan Haarlem, 2010

Bron: NBTC-NIPO Research

Net als in het totaal van alle steden vindt in Haarlem de helft van de Nederlandse bezoekers de bereikbaarheid van de stad heel goed. Totaal met "goed" scoort Haarlem zelfs nog beter dan in alle steden. Van de Haarlemse bezoekers vindt 9% de bereikbaarheid (heel) slecht.

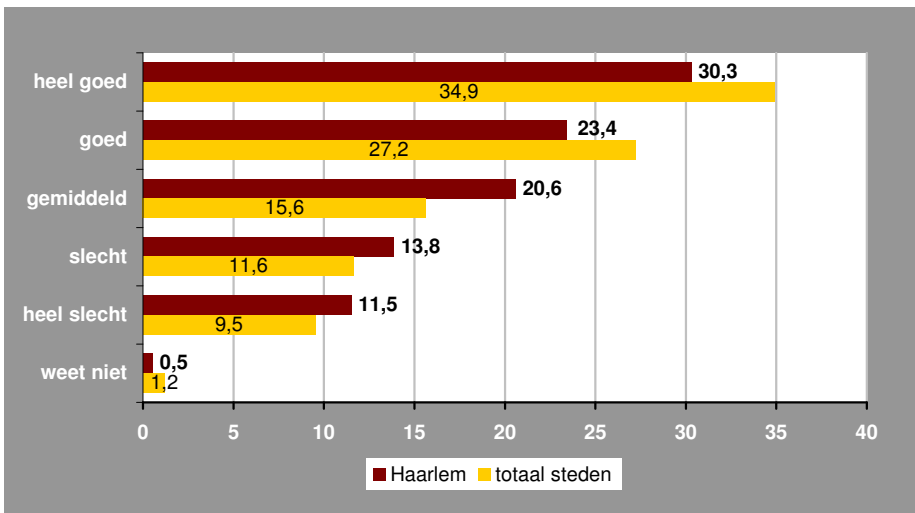
Bereikbaarheid per auto bij bezoek (%) aan Haarlem, 2009

Bron: NBTC-NIPO Research

Van de Nederlandse bezoekers vindt 54% dat een parkeerplaats (heel) goed is te vinden. Dit is lager dan over alle steden, hier geeft 62% dit antwoord. Van de bezoekers zegt een kwart in Haarlem dat het vinden van een parkeerplaats (heel) slecht gaat, over alle steden is dit 21%.

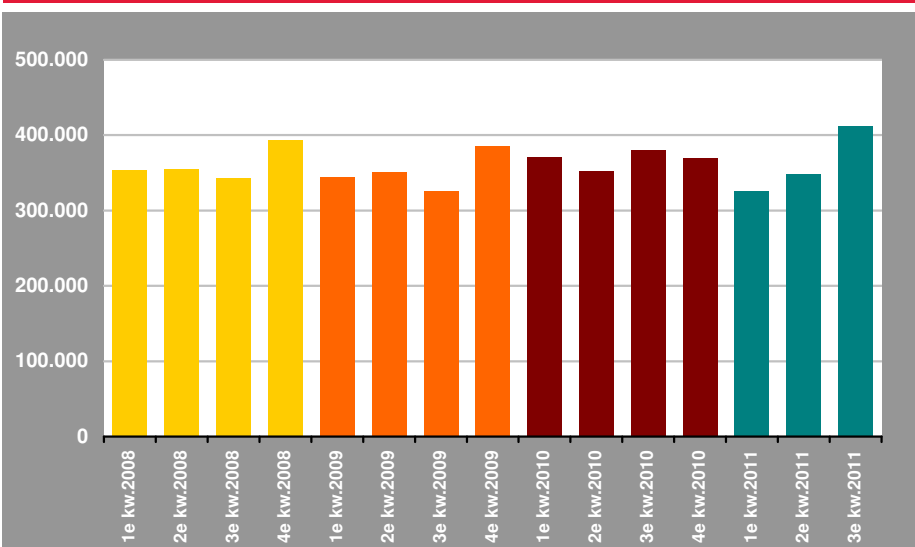
Mate vinden parkeerplaats bij bezoek Haarlem (%), 2009

Bron: NBTC-NIPO Research

In 2009 is er minder vaak in een Haarlemse parkeergarage geparkeerd dan in dezelfde maanden een jaar eerder. In 2009 waren er in totaal 40.000 parkeringen minder dan in 2008 (-2,8%). In 2010 draait het beeld om: in deze periode wordt er vaker in een Haarlemse parkeergarage geparkeerd dan in 2009 (+66.800=+4,8%). Deze ontwikkeling hangt samen met de dynamiek binnen de Raaks: in de loop van het jaar weten steeds meer mensen de Raaks te vinden (39.800 parkeringen in maart 2011). In november en december 2010 en in het eerste kwartaal van 2011 zien we een terugloop en dat kan in verband worden gebracht met de brand in de Appelaar (geen parkeringen vanaf november 2010). In het tweede kwartaal 2011 is het aantal parkeringen nog iets lager dan in het tweede kwartaal van 2009 en 2010, maar het verschil is nu nog slechts gering (-1%). In het derde kwartaal van 2010 wordt zelfs een hoogtepunt bereikt met 411.500 parkeringen, beduidend hoger dan in het derde kwartaal van 2010 (379.700), 2009 (325.000) en 2008 (342.600).

Aantal parkeringen in de Haarlemse parkeergarages, 2008-2011

Bron: Spaarnelanden

5.4 Overnachtingen in hotels

Haarlem noteerde in 2010 meer dan 280.000 overnachtingen. Het gros daarvan -246.000- vond in hotels plaats. Als plaats om te slapen wint Haarlem aan populariteit. In vergelijking met 2003 verdubbelde het aantal overnachtingen in hotels bijna. Deels komt dat door de uitbreiding van het aantal hotels; nieuwe hotels waarmee ondernemers op de stijgende vraag inspeelden.

Overnachtingen in hotels e.d. in Haarlem, 2002-2010

jaar	hotel/pension aantal	stay-okay overnach- tingen	camping overnach- tingen	Bread&Breakf. ¹ aantal	overn. overn.	overnach- tingen	overnach- tingen
2002	8	167.570	32.249	14.636	-	10	214.455
2003	8	142.067	26.573	12.054	-	10	180.694
2004	8	184.125	25.480	10.796	-	10	220.401
2005	9	180.397	22.988	9.963	4	625	213.973
2006	12	208.369	27.881	9.916	4	1.056	247.222
2007	12	246.434	29.359	10.520	4	1.320	286.313
2008	12	243.340	28.201	11.928	10	2.708	286.177
2009	12	234.868	24.050	11.561	14	2.602	273.081
2010 ²	11	246.465	22.389	10.168	14	3.018	282.040

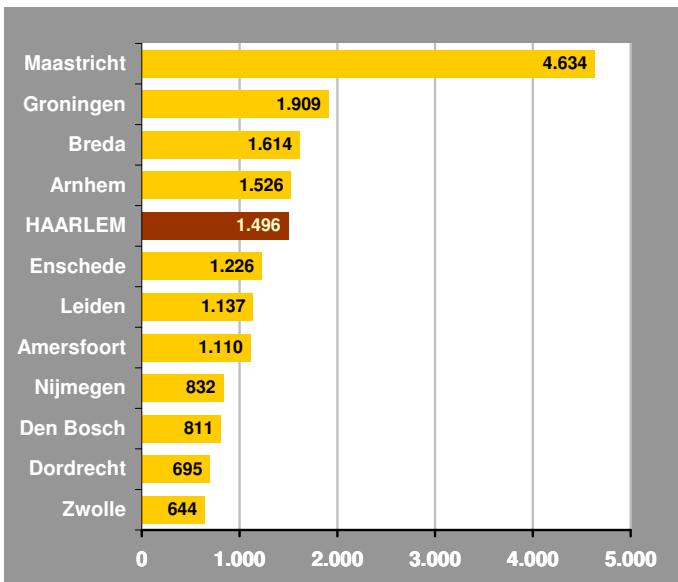
¹ in 2005 als aparte categorie opgenomen

² in 2010 Hotel/pension en Bed&breakfast voorlopige aantallen

Bron: Hoofdafd. VVH, afd. Omgevingsvergunning, Gemeente Haarlem

Haarlem telt bijna 1.500 hotelbedden. Hiermee staat de Spaarnestad op de vijfde plaats in het klassement van twaalf vergelijkbare steden. Of anders gezegd: in de subtop. Maastricht steekt duidelijk boven de rest uit. In de hoofdstad van Limburg herbergen de hotels ruim 4.600 bedden; meer dan twee keer zoveel als in Groningen, de nummer twee van de ranglijst.

Aantal hotelbedden per stad, 2010

Bron: Bedrijfschap Horeca en Catering

6. Ondernemingsklimaat

6.1 Ondernemingsklimaat Haarlem

Het algemeen oordeel over het ondernemingsklimaat is toegenomen in Haarlem van 6,3 naar 6,6 in de periode 2005-2010.

Alle onderscheiden fysieke indicatoren werden in 2010 beter beoordeeld dan in 2005.

Het oordeel over de meerderheid van de onderscheiden niet-fysieke indicatoren verbeterde eveneens. Dat geldt echter niet voor het promotie- en acquisitiebeleid; het oordeel hierover is in 2010 hetzelfde als in 2005.

Daarnaast daalde het oordeel over 'duidelijkheid gemeentelijk beleid/regelgeving' van 5,8 naar 5,7. Aan deze indicator wordt ook de laagste waardering gegeven.

Oordeel indicatoren ondernemingsklimaat Haarlem, 2005-2010			
	2005	2010	ontwikkeling
Algemeen oordeel ondernemingsklimaat Haarlem	6,3	6,6	0,3
Fysieke indicatoren			
Beschikbare ruimte voor bedrijven	6,3	6,7	0,4
Bereikbaarheid per auto	6,6	6,9	0,3
Parkeermogelijkheden	5,9	6,3	0,4
Bereikbaarheid per openbaar vervoer	6,6	6,8	0,2
Veiligheid omgeving bedrijfspand	6,6	6,7	0,1
Staat van de openbare ruimte	6,5	6,7	0,2
Ontw. en herstructurering bedrijfslocaties	5,8	6,5	0,7
Oordeel ondernemingsklimaat Haarlem Niet fysieke indicatoren			
Startersbeleid	6,1	6,3	0,2
Promotie- en acquisitiebeleid	5,9	5,9	=
Arbeidsmarktbeleid	6,0	6,4	0,4
Kwaliteit gemeentelijk dienstverlening	5,5	5,8	0,3
Duidelijkheid gemeentelijke organisatie	5,7	6,0	0,3
Duidelijkheid gemeentelijk beleid/regelgeving	5,8	5,7	-0,1
Aandacht voor verbeteren ondernemingsklimaat	5,3	5,8	0,5

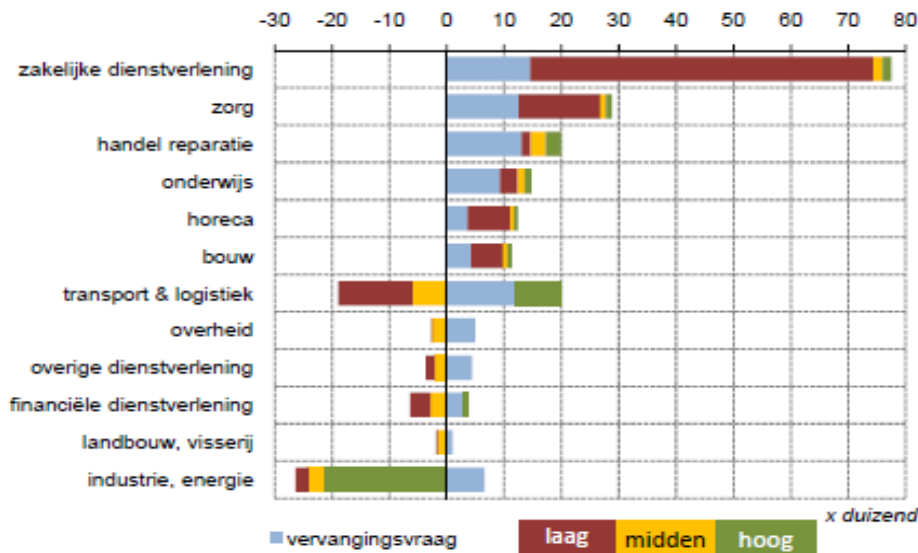
Bron: Ministerie E.Z., L. en I.

Een krappe arbeidsmarkt in de metropoolregio Amsterdam door vergrijzing.

De vervangingsvraag voor de komende vijf jaar op basis van pensionering is het aantal 55+-plussers dat in die vijf jaar de beroepsbevolking verlaat. Omdat velen niet zullen doorwerken tot hun 65-ste, is het aantal uitstappers in de periode tot en met 2015 geraamd op 65 procent van het aantal 55+-ers in de sector.

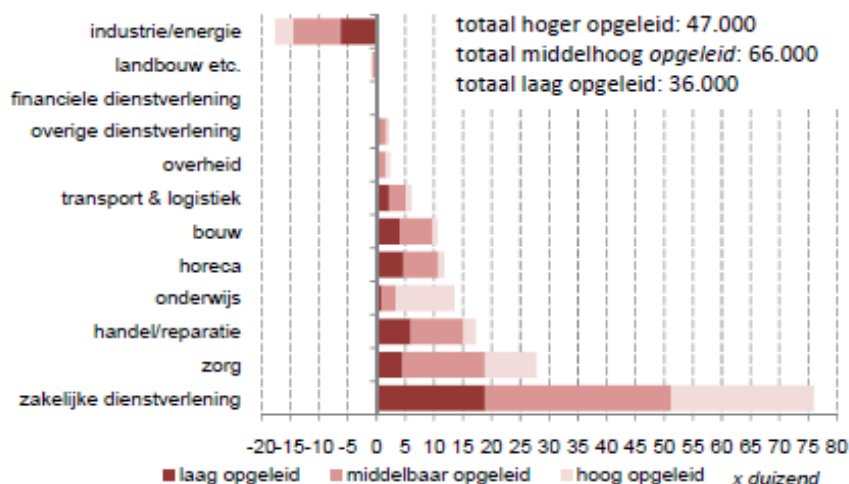
Extra vraag naar arbeid in de metropoolregio, 2009-2015

Bron: SEO Economisch Onderzoek

Vertaald naar de sectoren in de Metropoolregio, betekent dat een totaal van 89.000 banen die tussen nu en 2015 zullen vrijvallen (de blauwe staven in Figuur 4.6). De vervangingsvraag is het grootst in de zakelijke dienstverlening (ca. 15.000 banen), de handel (13.000), de zorg (12.000 banen) en het transportcluster (12.000). Daarnaast is er uitbreidingsvraag van het aantal banen tot 2015 afhankelijk van de ontwikkeling van de economie een laag, midden of hoog groeiscenario

Vraag naar arbeid 2010-2015 per sector, naar onderwijsniveau

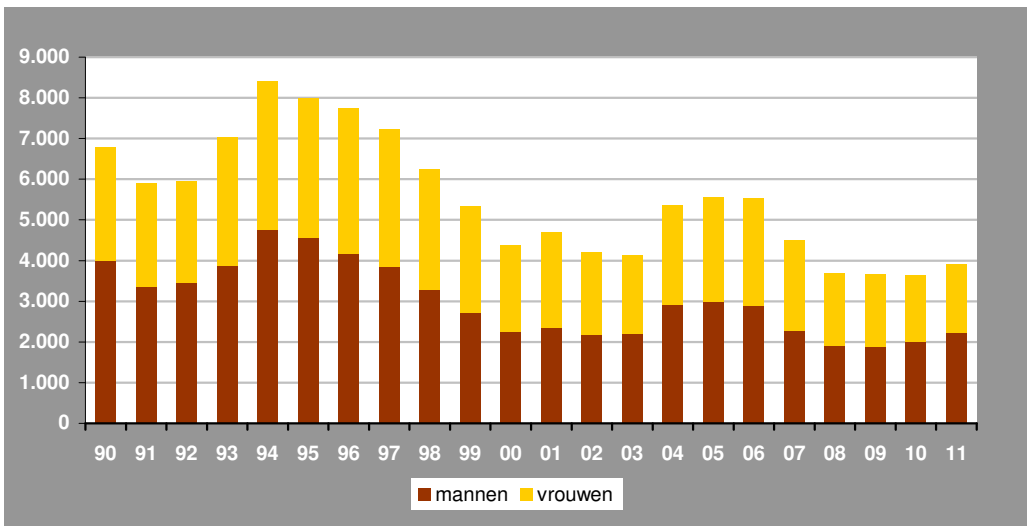
Bron: SEO Economisch Onderzoek - middenscenario

6.2 Werkloosheid

De werkloosheid in Haarlem daalde vanaf 1994 tot aan 2003 van meer dan 8.000 naar iets meer dan 4.000. De volgende jaren steeg dit aantal, waarna in 2007 het aantal werklozen weer fors afnam. De laatste jaren zit het aantal werklozen in Haarlem onder de 4.000.

Van de werklozen is 45% vrouw. Slechts 10% van de werklozen is jonger dan 27 jaar, 46% is ouder dan 44 jaar. Van de ingeschreven niet-werkende werkzoekenden is een derde minder dan een half jaar ingeschreven. Daar staat tegenover dat 28% langer dan drie jaar staat ingeschreven.

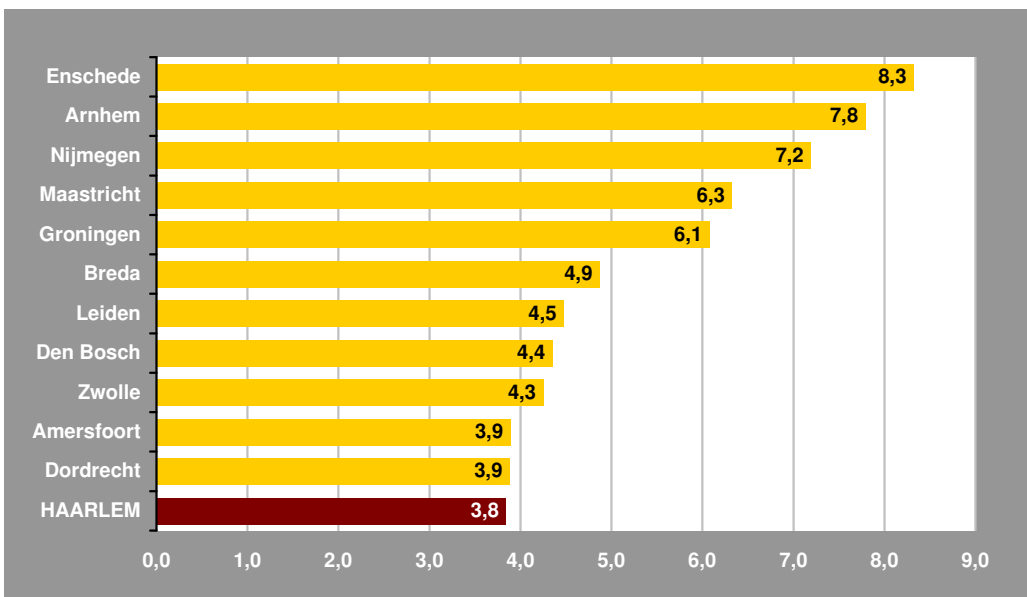
Werkloosheid (NWW) in Haarlem naar geslacht, 1990-2011

Bron: UWV, ingeschreven niet-werkende werkzoekenden

In vergelijking met de hier genoemde steden is het aantal werklozen in Haarlem relatief laag. In Haarlem staat nog geen 4% van de bevolking van 15-64 jaar (potentiële beroepsbevolking) ingeschreven als niet-werkende werkzoekende. Alleen in Dordrecht en Amersfoort ligt dit percentage ook onder de 4%. In Enschede en Arnhem is het percentage werklozen meer dan twee keer hoger dan in Haarlem.

Percentage niet-werkende werkzoekenden op de bevolking 15-64 jaar, 2011

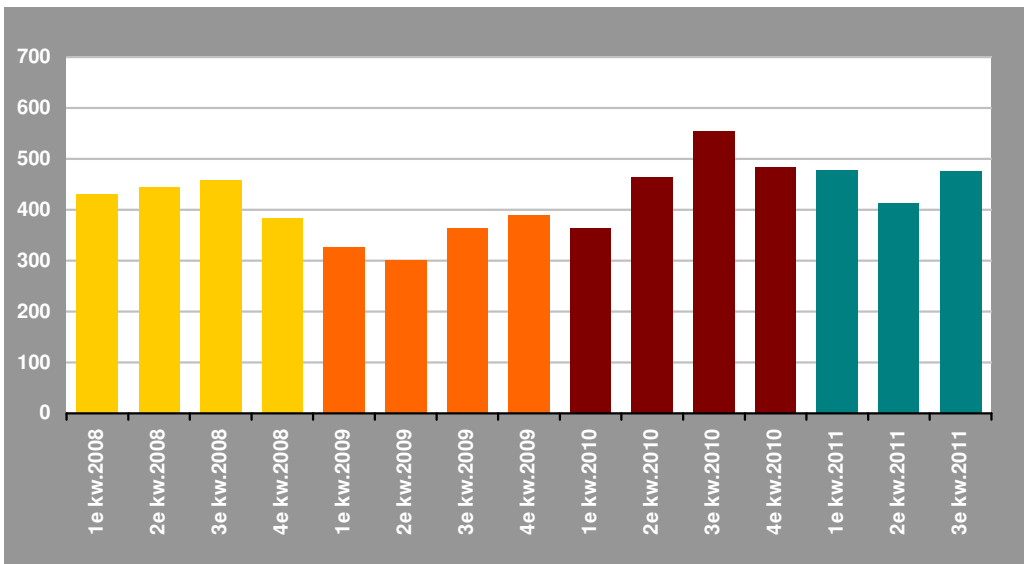
Bron: UWV

6.3 Vacatures

De veronderstelling is dat er door de recessie sprake is van een afname van werkgelegenheid. Bedrijven zullen dan minder personeel vragen en dat komt tot uitdrukking in een afname van het aantal openstaande vacatures. Dit verwachte verband komt inderdaad naar voren, maar niet in periode vanaf het derde kwartaal van 2010 tot en met het eerste kwartaal van 2011. Toen waren er namelijk meer vacatures beschikbaar dan in de betreffende kwartalen van zowel 2008 als 2009 (en 2010 voor wat betreft het eerste kwartaal van 2011).

In het tweede kwartaal van 2011 draait het beeld echter weer om; in dit kwartaal zijn er opnieuw minder vacatures ten opzichte van een jaar daarvoor.

Aantal openstaande vacatures in Haarlem per kwartaal¹, 2008-2011

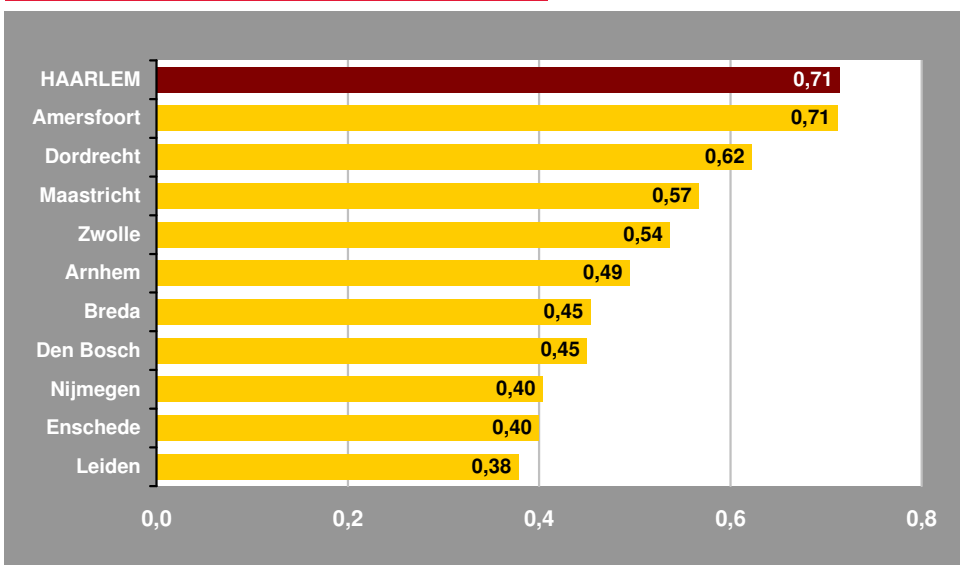
Bron: UWV

¹: 3-maandelijks gemiddelde.

Het percentage vacatures op het aantal banen is in Haarlem, ten opzichte van de hier genoemde steden, hoog.

In Haarlem is het aantal vacatures 0,7% van het aantal banen. Dat wil wil zeggen: op elke 140 banen 1 vacature. In Leiden is het aantal vacatures relatief het kleinst: op elke 260 banen 1 vacature.

Percentage vacatures op het aantal banen per gemeente, 2011

Bron: UWV

6.4 Pendel

Richting uitgaande pendel

Haarlemmers werken door de tijd heen steeds minder vaak in de eigen stad. Hetzelfde geldt voor Zuid-Kennemerland als geheel. Men is vaker gaan werken in het gebied Noord-Holland exclusief Zuid-Kennemerland. Werken in de Haarlemmermeer laat een structurele groei zien.

Waar de Haarlemmers werken (2002 - 2010, in %)					
	2002	2006	2008	2009	2010
Haarlem	48,2	44,3	42,5	43,5	43,7
Heemstede	4,3	3,7	2,6	2,2	1,3
Bloemendaal	2,2	2,0	1,6	1,4	1,1
Zandvoort	1,0	0,9	1,3	0,4	0,7
Overig Zuid-Kennemerland	0,6	0,4	0,5	0,4	0,0
Totaal Zuid-Kennemerland	56,3	51,3	48,5	47,9	46,8
IJmond	4,0	4,6	3,8	3,0	5,1
Amsterdam Centrum	3,7	4,5	5,7	6,0	4,3
Amsterdam Westpoort/Sloterdijk	3,5	4,1	4,0	2,1	3,9
Amsterdam Zuid Oost	4,1	3,3	3,2	2,2	2,9
Amsterdam Zuidas		1,9	2,6	1,5	1,8
Amsterdam overig (incl. Amstelveen/ Amstelland)	5,8	6,2	7,6	7,6	4,5
Totaal regio Amsterdam	17,1	20,1	23,1	19,4	17,4
Schiphol	5,7	3,4	3,8	6,1	4,3
Hoofddorp	3,9	4,6	4,5	5,4	5,7
Haarlemmermeer overig	2,6	2,6	2,4	1,4	3,5
Totaal Haarlemmermeer	12,2	10,7	10,7	12,9	13,5
Overig Noord-Holland	2,8	3,6	3,3	2,7	3,2
Gooi- en Vechtstreek	0,3	0,9	1,3	0,5	0,4
Totaal Noord-Holland (excl. Zuid K'land)	36,4	39,8	42,2	38,5	39,6
Utrecht	0,8	0,9	1,8	1,3	2,2
Leiden/Bollenstreek	2,1	1,9	2,1	2,5	2,5
Den Haag	1,0	2,5	1,6	3,4	1,6
Overig Zuid Holland	2,3	1,5	0,8	2,1	1,1
Totaal Zuid-Holland	5,4	5,9	4,5	8,0	5,2
Overig Nederland	0,8	1,7	0,5	1,0	1,5
Buitenland	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3
Meer antwoorden	0,2	0,4	2,4	3,0	4,5
Totaal	100	100	100	100	100

Bron: Omnibus Haarlem

In 2005 (daarna geen gegevens beschikbaar) is in Haarlem de inkomende pendel 34.400 werkenden. Dit is 54% van de personen die in Haarlem een baan hebben. Dit betekent dat 45% van de Haarlemse werkgelegenheid door Haarlemmers wordt verricht. Ten opzichte van de op bladzijde 44 genoemde steden is dit het laagste percentage. Uitsluitend Leiden heeft, met 46%, een positie onder de 50%. In Maastricht neemt de eigen bevolking zelfs 71% van de werkgelegenheid voor zijn rekening.

Naast de grote stromen van en naar Amsterdam, zijn er niet veel andere substantiële stromen woon-werkverkeer binnen de MRA. Overige stromen van belang bestaan er tussen IJmond en regio Haarlem, tussen Almere en Lelystad, Gooi en Vechtstreek en regio Haarlemmermeer en overig Amstel-Meerlanden. Pendelstromen tussen de noord- en zuidkant van de MRA zijn duidelijk afwezig.

Pendelmatrix metropoolregio Amsterdam, 2009

Woonregio:	aantallen x 1000										
	Amsterdam	regio Haarlemmermeer	Gooi en Vechtstreek	Almere en Lelystad	REGIO HAARLEM	IJmond	overig Amstel-Meerlanden	Zaanstreek	Waterland	overig Nederland	TO-TAAL
Werkregio:											
Amsterdam	266	16	13	28	15	10	22	19	27	154	570
Regio Haarlemmermeer	24	55	3	6	14	5	6	3	2	61	179
Gooi en Vechtstreek	8	1	60	9	1	0	1	1	1	46	126
Almere en Lelystad	1	1	3	56	0	0	0	0	0	44	107
REGIO HAARLEM	5	6	0	1	51	10	1	2	1	20	95
IJmond	2	1	0	0	4	47	0	2	0	23	80
Overig Amstel-Meerl.	16	5	2	4	2	1	16	1	2	28	78
Zaanstreek	5	0	0	1	1	3	0	38	4	15	68
Waterland	3	0	0	0	0	0	0	3	32	16	55
Overig Nederland	48	13	21	20	13	12	6	7	7	147	
TOTAAL	370	99	106	125	99	88	53	75	77	407	

Bron: CBS/LISA/bewerking TNO

Regio Haarlem: Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede c.a, Heemstede en Zandvoort

6.5 Beroepsbevolking

De Haarlemse bevolking bestaat voor 67% uit inwoners van 15-64 jaar; dit is de potentiële beroepsbevolking. Deze bestaat voor 76% uit de beroepsbevolking; 24% is niet-beroepsbevolking. In vergelijking met Nederland is het deel niet-beroepsbevolking in Haarlem klein.

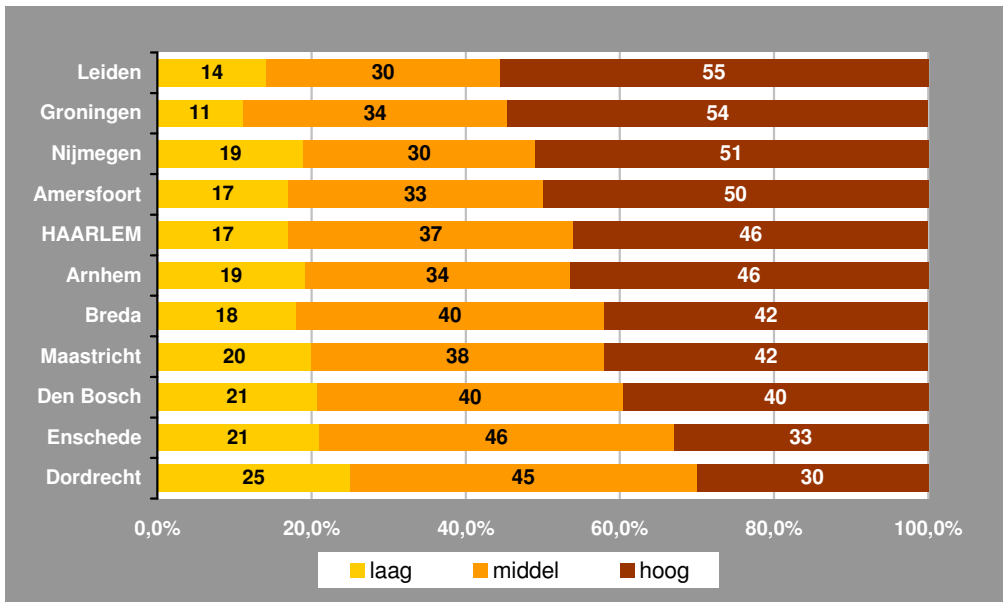
Werkzame beroepsbevolking naar onderwijsniveau, 2010

		mannen	vrouwen	in %	Nederland in %
Bevolking		72.700	76.800		
Potentiële beroepsbevolking		50.000	51.000	67	66
Beroepsbevolking		39.000	37.000		
w.o. werkzame beroepsbevolking		37.000	35.000	72	67
w.o. werkloze beroepsbevolking		2.000	2.000	4	4
niet-beroepsbevolking		10.000	14.000	24	29
TOTAAL		50.000	51.000	100	100
2010	lager onderwijsniveau	8.000	5.000	17	22
	middelb. onderwijsniveau	13.000	13.000	36	43
	hoger onderwijsniveau	17.000	17.000	46	35
2001	lager onderwijsniveau	10.000	8.000	26	29
	middelb. onderwijsniveau	15.000	13.000	41	45
	hoger onderwijsniveau	13.000	9.000	32	26

Bijna de helft van de Haarlemse beroepsbevolking heeft een hoger onderwijsniveau (HBO+) . In 2001 was dit nog 32%.

Het opleidingsniveau ging niet alleen in Haarlem omhoog, maar ook in alle vergelijkbare steden. Tussen deze steden bezet Haarlem wat opleidingsniveau betreft een plaats in de middenmoot.

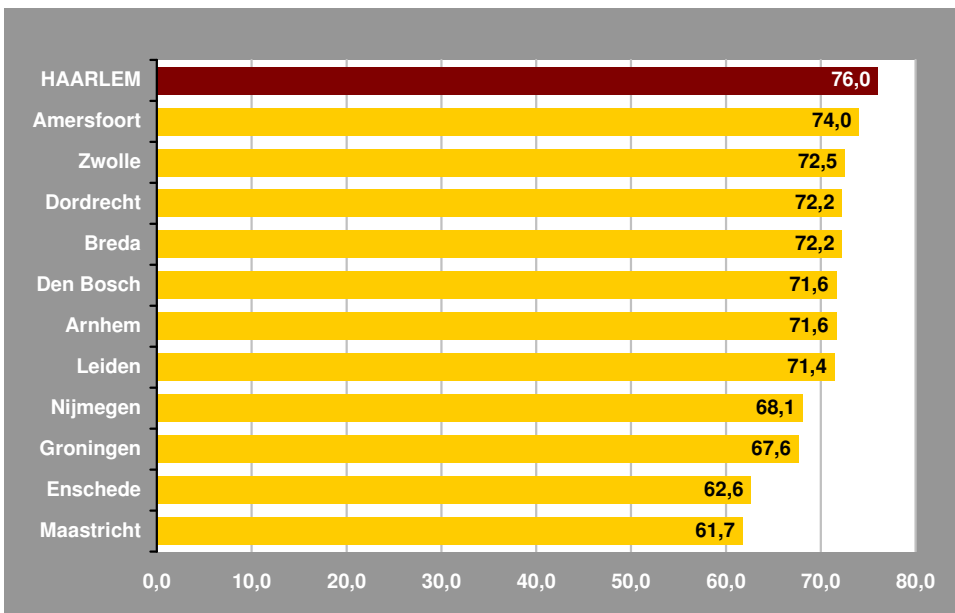
Werkzame beroepsbev. naar onderwijsniveau in % per gemeente, 2010

In Haarlem is het aandeel beroepsbevolking op de bevolking van 15 tot en met 64 niet alleen hoog ten opzichte van Nederland (71%). Ook ten opzichte van de vergelijkbare steden is dit aandeel in Haarlem hoog. Amersfoort komt na Haarlem met een beroepsbevolking van 74%, Maastricht en Enschede scoren het minst met onder de 63%.

Aandeel werkzame/werkloze beroepsbevolking, 2010

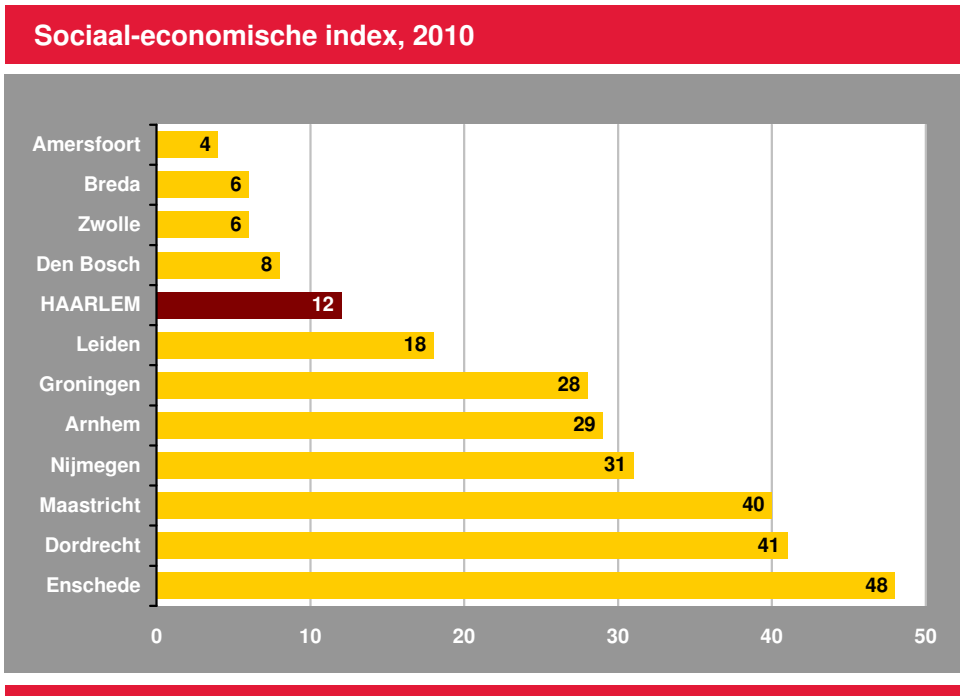

Bron: CBS

6.6 Sociaal-economische index

In de Atlas voor gemeenten is de sociaal-economische index opgenomen. Die index is gebaseerd op kwalitatieve kennis over arbeidsmarkt, werkgelegenheid en lokale economie. De index is samengesteld voor de 50 grootste gemeenten van Nederland. Haarlem neemt met de twaalfde plek een hogere positie in. Amersfoort, Breda, Zwolle en Den Bosch scoren nog beter dan Haarlem. Enschede, Dordrecht en Maastricht bevinden zich in de achterhoede.

Indicatoren waarmee Haarlem goed scoort zijn participatie vrouwen (4e plaats) en werkloosheid (7e positie). Maar ook wat betreft de factoren bijstand (12e), armoede (13e) en percentage laagopgeleidenen (15e) neemt Haarlem een hoger dan gemiddelde positie in.

Bij de factoren banen (42e positie) en arbeidsongeschiktheid (35e plaats) neemt Haarlem niet zo'n gunstige positie in.

Stadsdelen

